



Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN



לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

מסורת הש"ס
עם הוספות

הגהות הב"ח

גליון הש"ס

התאריך: 15.05.2017

בגמ' בכ"מ), וכ"ה

כט ע"א) וכל מצות לא תעשה בין שהזמן גמרא בין שלא הזמן גמרא נשים חייבות חוץ מכל תמיך וכל תשחית וכל תטמא למתים, אמאי לא חשיב נמי לובנבלתם לא תגעו דרגל דנמי נשים פטורות. וי"ל דוליתעמיק הא לאביי נשים אינן בבל תאחר כיון דאינן לא בראיה ולא בשמחה, ואמאי לא חשיב ללאו דבל תאחר דנשים פטורות, אלא מאי אית לך למימר כיון דטעמא דאינה בבל תאחר הוא משום דתלה רחמנא לבל תאחר בהבאה דכתיב (דברים יב ה-ו) ובאת שמה והבאתם שמה, וכיון דליתה בהבאה לא משום ראייה ולא משום שמחה ליתה בבל תאחר הוה ליה בכלל הא דתנן התם כל מ"ע שהזמן גרמא דנשים פטורות דהואיל דפטורה ממצות עשה שהזמן גרמא הוא הגורם לה נמי לפטור מלאו זה דבל תאחר, כ"ש דלאו דובנבלתם לא תגעו ברגל, דהוה ליה בכלל מצות עשה הללו, דכל עצמו של אזהרה זו הוא כדי שלא לבטל מצות עשה הללו של זמן גרמא, הוה ליה לאו זה בכללן.

מ"מ אין זה מוכרח, ד"ל דהיינו טעמא דלא קתני במתני' חוץ מבל תאחר, אפי' לאביי דאמר אשה בעלה משמחה ואינה עוברת על בל תאחר היינו דוקא בקרבנות דתלינהו רחמנא ברגלים, דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה, אבל צדקה דאמר רבא שם בפ"ק דר"ה (דף ו' ע"א) וצדקה מחוייב עליה לאלתר דהא שכיחי עניים. אשה נמי עוברת על בל תאחר בצדקה כיון דלא תליא ברגלים. והוא הדין נמי לשאר מתנות עניים כגון לקט שכחה ופאה וכיוצא בו שעוברת עליהם בבל תאחר לאלתר כמו בצדקה⁴⁷⁹ כמש"כ התוס' שם (דף ד' ע"ב ד"ה לקט) דאפילו לאביי אשה עוברת עליו בבל תאחר, וכיון דבהאי ל"ת דבל תאחר איכא מילי שנשים נמי עוברות עליהם כגון צדקה ושאר מצות עשה דלא תלינהו רחמנא בובאת שמה דרגלים מהאי טעמא לא קתני במתני' להאי חוץ מבל תאחר, אף על פי שיש לפלפל בזה הרבה כתוב אצלי במקום אחר אין זה מקומו. ומ"מ אף על פי שאין מהא דבל תאחר הכרח למש"כ, אפילו הכי בלאו הכי י"ל כן דלא חשיב להאי לאו דובנבלתם לא תגעו בהאי

וקבועות הן אליבא דאביי, אבל באמת שכח הכסף משנה הא דפי"ד מהלכות מעה"ק דמדפסק הרמב"ם דאשה עוברת על כל תאחר, אלמא ס"ל דהלכה כרבי זירא דס"ל אשה חייבת בשמחה וקרינן בה ובאת שמה והבאתם שמה משום שלמי שמחה, ודלא כאביי דאמר אשה בעלה משמחה. מ"מ צריך טעם מפני מה לא פסק כאביי נגד רבי זירא דבתרא הוא.

ונ"ל דהיינו טעמא משום דסתמא דהש"ס בפ"ק דנדרים משמע דאתיא כרבי זירא, דיליף התם (דף ג, ע"א) מהיקשא דלנדור נדר נזיר להזיר מה נדרים עובר בבל תאחר אף נזירות עובר בבל תאחר, ופריך בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה, נזיר כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר אכל קם ליה בבל יאכל, ושני מר זוטרא בריה דרב מרי עובר בבל תאחר קרבנותיו, ופריך מן הכא נפקא ליה מהתם נפקא ליה כי דרש ידרשנו אלו חטאות ואשמות, ומשני מהו דתימא חידוש הוא שחדשה תורה בנזיר, ומסיק מאי חידושיה משום דלא מתפיסו בנדר, ודקא קשיא לך חטאת חלב, חטאת חלב קא אתיא לכפרה, חטאת נזיר למאי אתיא. ופריך והרי חטאת יולדת דלא אתיא לכפרה ועובר עליו משום בל תאחר, ומשני ההוא קא שריא ליה למיכל בקדשים. ומדפשיטא ליה להגמ' דעוברת עליו בבל תאחר בחטאת יולדת, והא חטאת יולדת קרבן נשים הוא ועוברת בבל תאחר, שמע מינה אשה נמי עוברת על בל תאחר. וזה ראייה גדולה היא לדעת הרמב"ם ולא כהראב"ד שהשיג, וכו' וכו'.

ולפי"ז למדנו דגם רש"י ותוס' סבירא להו דהלכה כרבי זירא דאשה מצוות על השמחה, הואיל וברייטא זו דאשתו אִדְוָהּ לא מטמאה לו דמיירי ברגל, מסייעת ליה⁴⁷⁸, דאילו לאביי דאמר אשה בעלה משמחה, אין לה ענין לאזהרה זו ברגל כיון דאין רגל חלוק לה משאר ימות השנה. אלא וודאי כדפירשתי.

וא"ת למאי דפי' דאביי דאמר אשה בעלה משמחה אינה מוזהרת בלאו זה דובנבלתם לא תגעו ברגל, א"כ תקשה לך הא דתנן בפ"ק דקדושין (דף

* תורת אריה *

סוף סימן סו, וכתב דאפשר כוונתו כנ"ל, ע"ש. ⁴⁷⁸א. עי' לק' טז, ד"ה וכי תימא - עמ' רלח. ⁴⁷⁹ בקיימי עניים.

ואשה לא שייכת לזה, אבל בעיקר החיוב של בל תאחר אשה מצווה עליה, שוב ציין למש"כ רבינו בשאגת אריה

בבא קמא

פרק ראשון

המקבל המים בכלי, ושמה מן פיו של כלי. ועוד נ"ל בס"ד, קרוב לזה, דארו"ל מרע"ה נחנבא מאספקלריא המאירה שה"ס שם הוי"ה, ושחר נביאים מאספקלריא שאינה מאירה שה"ס שם ארנ"י, ועיין מ"ש רבינו ז"ל בזה בשער מאמרי רשב"י פרשת תרומה, ועוד מ"ש בריש שער רוח"ק ע"ש, וידוע כי אספקלריא המאירה נותן, ושאונה מאירה מקבל, כי בחי' שם הוי"ה נותן, ובחי' שם ארנ"י מקבל, ולכן הנביאים שנחנבאו מאספקלריא שאינה מאירה נקראים דבריהם דברי קבלה:

יש. ת"ש כבוד שורו הדר לו. קשא למה הביא מעיקרא פסוק של נביאים, ולא הביא האי קרא שהוא פסוק תורה. ונ"ל בס"ד, כי מפסוק דנביאים איכא הוכחה ע"י כי על פסוק זה י"ל לעולם שייך לשון גניחה בידים ורגלים, ומ"ש וקרני ראש קרניו בהם עמים ינגח, משום שכבר דמהו לבור ודרכו של שור לגנח בקרניו, ולכן נקט קרן גבי גניחה זו דשור, אבל בפסוק ויעש לו זקקו איכא הוכחה ע"י, כיון דטריה לעשות קרנים מצבול כדי לעשות בהם פועל דמיוני, לומר באלה תנגח את ארס ולמה טרח כולי האי, הא איכא כלים עשויים מצבול שיש להם יד, וכן איכא כסאות של ברזל שיש להם רגל ברזל יקחם בידו, ויאמר באלה תנגח את ארס, כיון דשייך גניחה בידים או ברגלים ג"כ, אלא ודאי לא שייך גניחה אלא בקרן, וליכא קרן ברזל מוכן ומזומן, לכך טרח ועשה:

דף טו. בהדור מזה עד שלש במזוה. נ"ל בס"ד הטעם, ע"פ מ"ש רבינו בשער הפסוקים בפסוק ותנגבו רחל את הכרפים, דספירת התפארת נחלקת לשלשה חלקים, שליש העליון לוקחתו לאה, ושלש התחתון לוקחתו רחל, ושלש האמצעי משתמשים בו שניהם, אך לפעמים תתעלה רחל, ותקח כל שליש האמצעי טילו לעצמה, ותסתלק לאה אחותה ממנו יע"ש, וידוע דרחל מכניעת בשם מזוה, והדורה של רחל הוא בעת שלוקחת גם שליש האמצעי, מפני שבזה לא יוכלו החיטוים להתאחד באורות שלה, וידוע כי באורות מזוה יש רמז לתפארת, כי התפארת הוא שם הוי"ה בסתם, ואורות מזוה הם אורות הוי"ה, כי מ"ל בא"ת ב"ש הוא י"ה, כמ"ש מהרש"א ז"ל בחדושי אגדות, וז"ש הדור מזוה היא רחל שנקראת בשם מזוה, כאשר מנעת עד שליש במזוה, דהיינו שליש האמצעי שנתפארת שאינו נכנס לא בצבול לאה ולא בצבול רחל, והתפארת רמזו באורות מזוה באמור, ולכן גם למשה הדין הוא הדור מזוה עד שליש במזוה:

ועוד

דף ב' ע"ב, דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. הא דקרי לפסוקי נביאים דברי קבלה, נ"ל בס"ד, דארו"ל כל הנביאים נחנבאו בכה דכתיב כה אמר ה', ומרע"ה נחנבא בזה דכתיב זה הדבר אשר לזה ה', וכתב הרב מהרי"ם ז"ל בזה"י הכונה כי מרע"ה שכינה מדברת מסוד גרונן, ולכן אמר זה הדבר אשר לזה ה', זה דייקא כאלו שומעים הדבר מפי אור השכינה ממש, אבל הנביאים הם שמעו מפי השכינה, ואח"כ מולידין דברים חדשים מפייהם כאותם הדברים ששמעו ומשמיעין אותם לישראל, נמלא הם קבלו הדברים האלה מפי השכינה לעצמן, וחוזרים ומגידים אותם לישראל לכך אומרים כה אמר ה', כלומר כאלה הדברים אמר ה' לנו, משל לאדם שהוא מחזירו מזה דברים והולידן בהולאה לגרבו, ואח"כ פורע מזה דברים כמותם ממש משלו, ולזה ידמה דברי הנביאים, אך דברי מרע"ה דומין לאדם שלקח מזה דברים מאחד, והוא מחזיר לו אותם הדברים ממש עכ"ד, ולכן דברי הנביאים נקראים דברי קבלה, כלומר דברים אלו אשר קבלו הנביאים לעצמן, וחוזרים ומגידים כמותם לישראל, שנמלא ישראל לקחו מהנביאים דברים אשר קבלו מהשכינה לעצמן, אבל פסוקי תורה קבלו אותם ישראל מפי השכינה ממש, דהשכינה הינה מדברת מסוד גרונן, וממנה לקחו דברים אלו:

ובאופן אחר נ"ל בס"ד, מה שנקראים דברי הנביאים דברי קבלה, ע"פ מ"ש רבינו מהרש"א ז"ל בשער קדושה ח"ג שער וא"ו וז"ל, וז"ס מ"ש רז"ל ששים רבוא נביאים עמדו בישראל, ומרע"ה כולל כולם ושקול ככולם, ואמנם דרך כללות נבחר מדברת כי מרע"ה היה עולה עד האזילות, ומשם רואה ממש אלא הוא על ידי התלבשו בצריה לבדה, וגם זה אינו אלא דרך מעבר לבד, כי האזילות לבדו הוא נמנע, וז"ס לא יראני האדם ומי, ושאר נביאים היו רואין באזילות על ידי התלבשות גמור באורות הצריה, ואחר החרבן היה יחזקאל, והתנבא מן האזילות אחר התלבשו בצריה, והצריה ביצירה התלבשות גמור, ומאז ואילך אין עוד אור אזילות וצריה נראין כלל עכ"ל, ע"ש. נמלא מרע"ה רואה אור האזילות בנבואה על ידי אורות הצריה, אך אינו צסוד התלבשות אלא דרך מעבר בלבד, וכיון דאינו בהתלבשות ממש אלא דרך מעבר בלבד, לכך אין דברי נבואתו נקראים דברי קבלה, כי לא קיבלם ע"י אמצעי שהוא הצריה, אבל שאר הנביאים דרואין דבר הנבואה שהם מן האזילות, ע"י התלבשות גמור בצריה, נקראים דברים אלו דברי קבלה, כי קבלום ע"י אמצעי שהוא הצריה, ולא באו מן האזילות בלתי אמצעי, אלא כאדם

ה וימות כל בוקרא בארעא דמצרים מבוקרא דפרעה דעתיד
למתב על פרי מלכותה עד בוקרא דאמתא ד' פתר
דיהיא וכל בוקרא דבעירא: ו יתהי צוחתא רבא ככל
ארעא דמצרים דכותה לא הות ודכותה לא תספ: ו ולכל
בני ישראל לא יגזק בלבא לישינה למנבח למאנשא ועד
בעירא בדיל דתדעון דיסריש וי בין מצרים ובין ישראל:
ח ויחתון כל עבדיך אלין לותי ויבעון מני למימר פוק את
וכל עמא ד' עפק ובתר בן אפוק וגפס מלות פרעה בתקופ
רגו: ט ואמר וי למשה לא יקבל מנבח פרעה בדיל
לאסגאה מפתי בארעא דמצרים: י ומשה ואהרן עבדו
ית כל מופתא האלין קדם פרעה ותקף וי ית לבא דפרעה
ולא שלח ית בני ישראל מארעה: א ואמר וי למשה
ולאהרן בארעא דמצרים למימר: ב ירחא הדין לכון ריש
ירחין

מסרה ה צבור, [מ"ו] ונכור, צ' מלכיס, פיש, ח"ו, הכסס, ל' [מ"ו], וכל
צבור, ד' ובענין, ו לעק, צ' ובענין, כסס, צ' צובין כחם ובענין [והחיות
ח"ו], סק, י"ג [דין הול חסר דחמק], ו ולכל בני ישראל, צ' ובענין, ימך,
ל' לשון, [ח"ו], לחליט, ב' חסון, ד' [מ"ו ונ"ו בסוף], יפלה, ל' וכ"כ
[כ"ל ה' בסוף], ח ויכור, ז' כסין [כ"ל וי"ו ש ולי"ח קרי כעין], והסמון, ז'
לא, [אין הל"ו כסין], וכל הסס, ל' מלעו, פסוק, כנגלך, [מ"ו], מעס, [המחב
וולגיל], כחרי סף, ה' ש אליכס, [מ"ו], רבות, ל' [מ"ו], מופס, צ' מ"ל
י ומשה, ז' כ"ס, ומשה וסחק, צ' חר' וסד ס"ב, הסמס, [מ"ו ונ"ו],
סכס, [הפ"ל כפי דין סכר ס"ו], יב א אל משה ואל סחק, ו' ב מדיס, צ'
[כ"ל כחריס], כלסון, ס' [מ"ו], לחסמי סנה, צ'.

ת"א ולכל בני צרכות נו, וירדו כל זכרים קב מנחום למ, ויצא מעם זכרים
קב, ויאמר ה' אל כ"ס כב וס, החדש הזה פנהדני מנ מנחום כע, החדש
הזה לכס צרכותי שנת פו קח פסמי ו כ"ס ז וס מילס כע ול כסדני יב עקרי, מנ
פ"ה ראשון הוא כ"ס ח וט.

ותהי אל-משה ואהרן בארץ מצרים
ב' החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה:

דברו

רשי

(ס) וירדו כל עבדיך. סלק כצור לנלכות סכרי צסוף יד פרעה צעלמו
אליו צלילס ויאמר קומו לכו עתך עמי ולא אחר לו וסס עתמלס וידס
חלי וססמסותי לי (זכרים קב): אשר ברנליך. ססלכיס אחר עתך
וסלכך: ואחרי בן אצא. עס כל ססס מלכך: ויצא מעם פרעה.
כסגמר דצרי ילס מלפניו: בארי אף. על סלסר לו אל חסוף דלות
עני: (ט) למען רבות טופתי. מכת צכורות וקריעת יס סוף ולגער
לח מלרים: (י) ומשה ואהרן עשו וגו'. ככר ככר לנו זלח ככל סמופסס
ולס שגלס כלן אלס צציל כסמכס לפססס סל אסריס: (ח) ויאמר ה'
אל משה ואל אהרן. צציל סלסכך עסס וסרס צמופססס כססס סלכ לו
כצור זס צמלס דלסססס סכלנו עס מלס דצד: בארץ מצרים. (מכילתא)
סוך לכך לו חלין אלס צמוך סכך מ"ל כלסחי לח סעיר וגו'. וסס
ספלס קלס לא סספלל צמוך סכך למי ססססס מלסס גילוליס דצור סמור
כזס לא כ"ס: (צ) החדש הזה. (מכילתא ס"ר) סרלסו לצנס צכדוסס
ואחר לו כססכס מלסדס יסס כך ר"ס. ואין מקרל יולס מידי פסוטו
על

רמבין

ססור מלכ אל לנו כד' סירצס צו מופסיו צמכת צכורות צלדס וצכססס
וספססס צללססס וס"י אחר עכת צכורות וקריעת יס סוף ולגער סמלריס
צכורו. ולא יתכן זס צצור סלסר ולא סלס לח צני יסרלל מלרנו:
(י) ועסס וסלש וסרן עשו את כל סמופסססססס האלה. סס סמופססס
סככריס למעלס ואחר זס צצור ססללס כל סמופססס סעסו וגזרת עכת
צכורות סככר סודיעו חומו לסרעס. כי צמיתס סככורות חין למעס וסכרן
צס מעסס: (צ) החדש הזה לכם ראש חדשים. זו מלס דלסססס סלס
סקצ"ס לח יסרלל על ידי מלס ולכן אחר צלך מלרים כי סלר מלס
סכדורס סיו צכר סיני לו סצל לומר צלך מלרים לא צעיר מלרים כמו
סלסרו דצומינו סוך לכך וססס דלוי סלסר סלסל דצרו אל כל עדת
יסרלל

בתוך מצרים: וימת כל-בכור בארץ
מצרים מבכור פרעה הישב על-כסאו
עד בכור השפחה אשר אתר הרחים
וכל בכור בהמה: והיתה צעקה
גדלה בכל-ארץ מצרים אשר כמהו
לא נהיתה וכמהו לא תספ: ולכל
בני ישראל לא יחרץ-לב לשנו למאיש
ועד-בהמה למען תדעון אשר יפלה
יהוה בין מצרים ובין ישראל: וירדו
כל-עבדיך אלה אלי והשתחויו-לי
לאמר צא אתה וכד-העם אשר-ברגליך
ואחרי-כן אצא ויצא מעם-פרעה בחר-י
אף: ס ויאמר יהוה אל-משה לא-
ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי
בארץ מצרים: ומשה ואהרן עשו
את-כל-המפתיים האלה לפני פרעה
ויחזק יהוה את-לב פרעה ולא-שלח
את-בני-ישראל מארצו: ס יב ויאמר
ה' החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה:

אוצר החכמה

[08/07/2016]

מב

יונתן

רמב"ן

מחלקת המחקר והפיתוח

פירוש על אבן עזרא

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 83

שמואל. וידענו כי לא נעלם ממנו זה. רק חשש דרך קרובו צוטנו ללשונם דורו. כי היום יש בין תקופת האמת. ותקופתו. קרוב מע' ימים. ואל תחמה על זה כי הנה האמרה הצדקית. הכולה לידע ונקום הלכנה. יתשוב שנות העולם ויעשה מהם מדשים. ויתן לכל חדש כ"ט יום וחצי. ושמי ידוע שעה שהם תש"ל חלקים. והנה חסד ע"ג חלקים. והנה החסדו מהם בכל מחזור יותר ממשתי שלשיות יום. והנה יהיה המרחק בין מחזור מילדות מימי בראשית ובין מחזור מולדתו היום קרוב מחצי שנה. והנה החסד לך כי כלל שנותינו ישוב בכל המחזור שנות המאה. וחשדנו חמיר מדעי הלכנה. ובדרך השם שהדריכנו בדרך ישר. הנה חסד לך ראיה מן העקרה שהמועדים חלויין צבית דין. דכתיב ויועץ חסד חזקיו לעשות פסח** צדקת השני. ואם היתה קצלה צידם להסמל לדרך הלכנה כאשר אמרו החולקים על דמותי ז"ל. למה לקח עמם לקבוע פסח צדקת השני. והנה יראה אם דצריסם אמת כי עשה חזקיו שלש רעות. האחת שלא הקריב פסח במועדו והיה טבור. ולמה איחד זה בעצור רוב הקהל שלא צלו. ואין זה כחצו בצורה כי אם צדרי הקבלה. והשנית שאכל והאכיל כל ישראל חוץ צדקת הראשון. והשלשית שצדקת מלכו לעשות חג המולד צדקת השני שצעת ימים. וכן לא יעשה. כי השם לא לזה לעשות חג המולד צדקת השני רק על אכילת הפסח לילה אחד. כי כל המאכלים האוכלים מזה צדקת הראשון עם כל ישראל. וחלילה חלילה שצעת חזקיו רעות כאלה. כי הכחצו דבר עליו לא **קר מכל מלות יי ימין ושמואל. גם הוא אמר צדקתו זכור נא את אשר הסתכלתי לפניך וסבוב צעניך עשיתי. והנה עשה אפרם לך דע כי חזקיו נועץ עם כל הקהל שצדקת הראשון שצעת פסח צדקת שצדקת אחריו בעצור רוב הקהל שלא צלו. והכחיים לא יתקדשו למדי. והנה עיצר השנה. והפסח שצעת פסח ראשון היה. וצמועדו נעשה. וסבוב כי השם נעם האוכלים** צדקת שצדקת כחצו. ואם לא נעשה צמועדו למה נעם אחר שלא היה הפסח ותקוננו לפניו. ואילו חסד חזקיו חץ הסמלל צדקת ושצעת השם חסדו. ויראה העם. ואם עתה הטוען הלא הסכמים ז"ל לא הודו לו שצדקת יסון נכסין. השצורה אמת אמרו כי מנהג כל צית דין להסמלל צדקת

אדר אס הוא לרד לעבר הסנה או לא. והסג חזקוהו לא עשה כן
לעולם יהיה לפני הסדס הכאשון ע"כ יהיה הוא לעולם ראש למדשי
וידענו כי מלות רבות הס חזורה זכר לליאלת מלרים. והסג רחוי זה
סנה לללח בני ישראל מלרץ מלרים בשנת הרציעית בחדש *ל"ז הוא
הלציו הוא יסוד וראש. אס כן למח חסלו "המספרסס מהחדסס הסציעי
ראשי טגיס הס. ורליו מורסס כי קדוש סנת היוכל בחדסס *הסציעי צט
'הסכות למען ישמעו ולמען ילמדו. ולס חסלת סנת הסמיטס חסיה מני
וכחצו וסג הלסין 'מקופס סססס. ובמקוס חסר הוא חומר וסג *הלסין
בחסלת לא חזרעו ולחזר "כן ולא חקלרו. כי הסרעס סמוכס לחסרי
יקלור צססס הסציעית. כי סקליר חסר ניסן הוא וכצכ נכסס סנת
נכוניס: ראש חרשים. חמר רבי עשה סכסן אין לרד לומר ראש חר
'סדשיסס ומועדיכס. מדי *'סדס בחדסו. ולחריס סענו עליו אס כן
סענו *עליו ובכאשי חרשיכס. והוא השיצ כי על חדס ניסן ידצכ צט
סדשיסס. והוא השיצ כי סס כחצו זלח עולת חדס ב"בחדסו לסדשי סס
וחקעסס צסלולרות. כי הוא חסלת סססס. ולחננו לא חיס דצרי רצות
הככו. לומר חדס או ראש חדס. וכחצו עד 'סדס יניסס. סטעמו סימללח
סייציס: ויקחו להם. מי טיט לסס ממקכו כי מקסס רכ היה לסס ח
ידענו אס זו מלוס "לדורות או על פסס מלרים: שזה לבית אבות. ס
ד"גל הכאז ללית רלס ניסן.

יח"ש, ע"כ לא חרלו לשונם. וזה שאמר לא יחרץ כלל לשונו
מזה הדעת אשר יפלה ה' ית' בעצמו לא ע"י מלאך ושליח יד).

ויאמר ה' אל משה לא ישמע אליכם פרעה למען רצות
מופתי בארץ מצרים. פירש"י קריעת ים סוף
וגיער פרעה וחילו. וק' מה חידש לו הקצ"ה בדיבור הלז.
לכאורה י"ל לפיוסו כי הנה עתה נגמר כל שליחות משה
ואהרן כי צמחה בכורות לא ה' למשה ואהרן שום מעשה,
ועתה ילאו ריקם מכל ולא הועילו בשליחותם כלום, ואמר
להם הקצ"ה הרבה פעלתם כי צמה שסירצ נגדכם ולא שמע
אליכם פרעה ע"י יתחייב פרעה וחילו לגער בים וגרמתם
לרצות מופתי בא"מ לקדש שמי הגדול.

א"נ ידלתי היתה ידם של משה ואהרן גם צמחה
בכורות כמו בכל המכות, הנה כתיב סוף כל הפרשיות
[י"ז כ"ח, נ] ויעשו כל צ"י כאשר צוה ה' את משה ואהרן
כן עשו, ויהי בעצם היום הזה הוליה ה' את צ"י מארץ
מצרים על אצאותם [י"ז ג"א], הנה מקרא זה נראה מיותר
כלו, גם מ"ש משה ואהרן כן עשו ופירש"י לעיל [פסוק כ"ח]
גם משה ואהרן כן עשו, ויפה פ"י בזה ינחמנו [פ"י י"ז אות
כ"ח] דקאי אלקיחתו ד' ימים קודם, שהי רק הוליה ולא
הי בידם מלאת, וזה לא שייך צמחה ואהרן, קמ"ל גם משה
ואהרן כן עשו — וזה שייך לעיל גבי וילכו ויעשו, אבל
הכא גבי עלם עשיית הפסח ק' פשיטא שמשה ואהרן כן
עשו — ועכנלע"ד דכל מכת בכורות וי"מ ה' ע"י האמונה
ועשיית פסח ומילה, ולולי כן לא נעשה מעשה וכדכתיב
בצבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים — ואת כל אלה ידיו
של משה ואהרן עשו, שהם המדברים על לב ישראל והביאות
לכך למול ולעשות פסח ולהאמין, נמלא משה ואהרן ידם
הי צמחות בכורו' כמו בשאר מכות והיינו דקאמר ויעשו
צ"י וגו' משה ואהרן כן עשו שיעשו צ"י ויהי בעצם היום
הזה שיעשו מה שיעשו הג"ל הוליה ה' את צ"י מארץ מצרים.

ויאמר ה' אל משה ואהרן בארץ מצרים לאמר החדש
הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי

(יד) ובדרשות ח"ב, רפ"ז ב', כ' בזה: ולכל ב"י לא יחרץ
כלל לשונו. רמז בזה לפמ"ש חז"ל [ב"ק ס' ע"ב] שכלבים
צועקים בא' משתי אלו, ע"י הרגשתם את מלאך המות, או את
אלי' הנביא לבשר טוב, ולא דוקא אלי' הנביא, אלא ע"י שמחה
נפלאה המתעוררת ע"י מלאך שלוח מאתו ית', וא"כ עת צאת ב"י
ממצרים חוברו גם שניהם יחדיו, שנהרגו בכורי מצרים, ולכל
ב"י היה אורה וששון ושמחה, והי' מהראוי שיחרצו כלבים
לשונם, אלא כל זה אם המיתה או השמחה ע"י שליח שלוח,

השנה דצרו אל כל עדת ישראל ויקחו להם וגו'. יל"ד ה'י
נריך לומר ויאמר ד' אל משה ואהרן דצרו אל כל עדת
ישראל כמו שכתוב בכל התורה ולמה הפסיק בליווי החדש
הזה לכם וגו' ואח"כ נאמר דצרו אל כל עדת ישראל ויקחו
להם איש שכ לבית אבות. וי"ל דהנה ידוע שישראל עבדו
במצרים ע"ז ולא שמעו אל משה מקול רוח כדאיתא במדרש
רבה (לעיל פ' וי"ו) שהי קשה לפרוש להם מע"ז שנאמר
(יחזקאל כ' א) שהקצ"ה שלח לנביא אהרן הכהן והוכיחם)
איש שיקולי עיניו השליכו, אבל והנה איש שיקולי עיניו לא
השליכו, והנה איתא ברמז"ן שכל מצרים צחודש ניסן הקריבו
קרבן למזלם עלה שניסן מזל עלה, וישראל התעוררו בגוים
וילמדו מעשיהם ואמר להם משה משכו וקחו לכם לאן
ואיתא ברש"י והוא מהמדרש (רבה ע"ז ב') משכו ידיכם
מע"ז ושחטו הפסח לשם ה', והנה כיון שישראל עשו תשובה
אז זדונות נעשה להם כזכיות וכל מה שהקריבו בכל שנה
ושנה לע"ז נהפך להם לזכות כאילו הקריבו אותו קרבן לשם
ד', ולפ"ז לא היה זה להם חודש ראשון להקריב קרבנות
לשם ה' כי כבר מאז הקריבו לשם ד' ע"י שצו עתה בתשובה
באותו מקום ובאותו זמן ובאותו דבר, אבל משה ואהרן
שלא חטאו בע"ז להם ה' חודש זה ראשון, וזה ויאמר ה'
אל משה ואהרן וגו' החדש הזה "לכם" ראש חדשים, ראשון
הוא "לכם" ~~לכל~~ דצרו אל כל עדת ישראל ויקחו להם איש
שכ לבית אבות, כי להם החודש הזה אינו עתה ראשון כי
בבר ה' מאז ומעולם ראשון וק"ל.

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא וגו'. כ'
ברמז"ן אין שם פרטי לחדשים בתורה רק
ראשון ושני כדי להיות זכרון ליציאת מצרים, וכן ימי שבת
מונין כך יום ראשון בשבת יום שני וכן כולם והוא בכלל
זכור את יום השבת, וזה חוכמת מוסר שנכתב בהמכתבים
ובדומה יום ראשון בשבת וחודש ראשון להעיד על צריית
שמים וארץ בששת ימים וינת ציוס השביעי ועל יציאת
מצרים, לא ח"ו כמספרם של אור"ע טו).

לזה יש לנפש הבהמה הרגש מה והמה צועקים, אמנם בכאן
הי' הכל ע"י הקב"ה בעצמו, ואת זה לא ירגישו הכלבים, ע"כ
אמר לא יחרץ כלל לשונו.

(טו) ובדרשות ח"א, צ"ג ג', כ' מרן בזה: הנה נ"ל אנו מונים
הימים לימי שבת א' בשבת ב' בשבת, והוא להעיד על חידוש
העולם ובריאתו ושבת ונה בשביעי, ועוד אנו מונים ימי החדש
ליציאת מצרים היום יום א' בשבת ג' לחדש הראשון. וכ' רמב"ז

□ החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. וי"ל שיש חילוק בין ראש לראשון, ראש נקרא מי שהיה רק מוסכם מהמון עם להיות זה להם לראש, משא"כ ראשון הוא מי שיש לו מעלה מלד עצמו להיות ראש כידוע. והנה צאמת בגלגל המזלות שהוא עגול לא שייך בו ראשון ולא אחרון, אך מלד שבצורה השמש למזל טלה אשר עולה בחודש ניסן אז לומח הכל מן הארץ והולך וגדל הסכימו לקרא זה ראש, אמנם לישראל שנעשו צוה החדש ניסים ונפלאות וצם צחר ה' מאז להיות לעם קרוב, הנה החדש הזה קדוש להיות נקרא בעלם ראשון, והיינו החדש שהי עד עכשיו ראש חדשים ראשון הוא יהי "לכם" לחדשי השנה טו*).

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם. נקרא ראש וראשון, כי הוא ראש והשוב וכל העולם לא נצרך אלא בשביל חדש זה והוא התחלת מתן תורה שהוא החדש הזה לכם, ועוד הוא ראשון במספר ירחים, נמלא הוא ראש וראשון. אך אם יחצה אדם וילערך כפרה צי"כ א"כ נהי ניסן הוא ראשון למספר ירחים מ"מ תשרי הוא ראש ושוב כי במקום שצ"ע עומדים אין לדיקים גמורים יכולים לעמוד [צרכות ל"ד ע"צ], ע"כ כהפטר [של פרי החדש] דמיירי ויחזקאל מאיש שוגג ופתי הריך כפרה לא אמר אלא בחדש הראשון ולא בראש וראשון, כי לגבי זה השוגג ופתי הוי תשרי ראש וניסן ראשון.

החדש הזה לכם ראש חדשים. [עיי' לקמן פרי שמיני ד"ה ועד"ז נבחר].

בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית. באו"ה סימן ת"ל איתא דשנת שלפני הפסח קורין אותו שנת הגדול מפני הנס שנעשה בו שבמלכים ה' יו"ד לחדש ניסן בשנת ולקחו מצעשור איש שה לבית אבות שה לבית וקשרו בכרעי המטה ושאלו הכוכבים אותם למה

והאריך בפסוק החדש הזה לכם באמרנו החדש הראשון היינו ראשון לצאתנו ממצרים ושני לצאתנו ממצרים, נמצא מעיד על גאולתינו, וכ' רמב"ן שנביאים אחרונים החליפו שמות החדשים בניסן אייר שמות פרסיים להיות אות על גאולה שניה מארץ פרס ע"ש במתק לשונו. נמצא במה שאנו מונים לשבת ולחודש אנו מחברים אמונת בריאת עולם ושמירת שבת עם אמונת הגאולה, וכמ"ש רמב"ן בפ' דברות שניות שתלה שבת ביציאת מצרים שראינו בעינינו ניסי ה' בגאולתינו נדע כי הוא כל יכול ומהוה כל היות, וממילא נוכל להעיד על בריאת עולם, ולא כחדשים מקרוב שמונים לימי לידת משיחם של נוצרים,

היו עושים כך והשיבו צנה פסח הוא לה' שיכרגו זכור מלרים, הלכו אלל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל ולא ראו, ועשו הצורות מלחמה ויכרגו צהם הרבה, הכ"ד למכה מלרים צכוריהם, יעוין תוספות שנת [פ"ז ע"צ ד"ה וחותן]. והנה צעו"ז שם סק"א איתא רבים מקשים למה לא קבעו יו"ט צעשור לחדש גם אם חל צחול, ותי צם הגאון מוה' משה חריף זל"ל שיחשבו שהיו"ט הוא מחמת גם הירדן שנבקע צעשור לחדש לכן קבעוהו בשנת שיום עלייתן מהירדן לא ה' בשנת, וצמג"א שם תירץ דלא ראו לקבוע ציו"ד לחדש יען מהה צו מרים והוא תענית לדיקים ע"כ.

וי"ל דמיני ומיניה תסתיים שמעתתא, דלתי המוצא צעו"ז קשה למה צאמת לא קבעו גם זכר לנס שנבקע הירדן, וי"ל דלא ראו לקבוע משום שמתה מרים צאותו יום והוא תענית לדיקים לאצלותה (כדאיתא ש"ע או"ח סי' תקפ"פ), ומיתת מרים היתה קודם זמן צקיעת הירדן, אין ראוי לקבוע צו יו"ט כדאיתא [תענית י"צ ע"א] צימים טובים הכתובים צמגילת תענית שאם אחד קבל עליו תענית קודם שגזרו חכז"ל יו"ט של מגילת תענית יתענה וידחה תעניתו את ה'יו"ט, לכן אין ראוי לקבוע אחר כן יו"ט צאותו יום שמתה מרים, אצל בשנת שידוע שלא ה' צקיעת הירדן בשנת מוכת שעל גם מלרים ה'יו"ט (ואין לחשוב שיאמרו שאין מחלצין על אותו נדקת כי שנת הוא) וגם מלרים היתה קודם מיתת מרים והיו"ט קודם וק"ל.

בעשור לחדש הזה. צגמ' שנת פרי"ע [פ"ז ע"צ] איתא דרצנן סצרי פסח שיאלו ישראל ממלרים ה' ציום ה', ואיתא צצו"ע או"ח [סי' ת"ל] שנת שלפני פסח קורין אותו שנת הגדול מפני נס שנעשה בו עכ"ל. ועיין צעור שם כי אז ה' שנת צעשור לחדש, ולקחו שה מצעשור דהיינו בשנת וכו'. והקשה על זה צחק יעקב [סק"צ] אם ה' עשור

הלא יבושו בית ישראל על תמורה זו. — ושם ח"ב, שט"ו ריש טור ב', כ' מרן וז"ל: וה"נ גראה צמנין שאנו מונין לבריאת העולם זוכרים אנחנו כי העולם מחודש וא"י ראוי לנו ואפ"ה גלינו מארצנו, ולא כאותם חדשים מקרוב המונים שכותבים בריש מגילתא מנין לידת משיח הנוצרים וכותב וחותם עצמו שאין לו חלק באלקי ישראל, אוי להם כי גמלו לגפשמ רעה, בתורת ה' מאסו וחכמת מה להם. — וע"ע שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' קע"א ד"ה והנה.

בחדוש העולם. והנה צהירותינו צא"י ה"י ראוי שנשמור שבת להעיד על חדוש העולם שלא יאמרו לסטים אתם, אך הם לא שמרו וכפרו בחדוש העולם, ועתה צנלות שוחקים האומות למה לכם עתה להעיד על חדוש העולם ומה תועלת בזה לכם הלא אין לכם ארץ וחולות — **וה"כ** **נראה במנין שאנו מניין לצריחת עולם זוכרים אהבתנו כי העולם מחדש וא"י ראוי לנו ואפ"ה גלינו מארצנו, ולא באומות חדשים מקרוב המונים שכוחים בריש מגילתא מנין לידת משיח הנולדים וכותב והותם עלמנו שאין לו חלק באלקי ישראל אוי להם כי נמלו לנפסם רעה, בחורת ה' מאסו והכמת מה להם.**

אדו"ל במס' נדרים [פ"א] דבר זה שאלו לחכמים ולנביאים על מה אבדה הארץ ויאמר ה' על עונם את חורתי אשר נתתי לפניהם מאי הוא ח"ר יהודה אמר רב שלא צרכו בחורה תחלה, והוא תמוה לכאורה י"ל כך. דהדבר ידוע שהקב"ה אמר הלאי אותי עזבו ותורתי שמרו [ריש פתיחתא דאיכ"ר] נמלא אי ה"י מקיימים והגית צו יומם ולילה לא ה"י ראוי אבדת הארץ. והנה לחד מ"ד במנחות [ל"ט:]: אפי' לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית ממי יולא צו ידי והגית צו, וא"כ בודאי קשה על מה אבדה הארץ. והנה ידוע פלפולא רבא בעינן ברכת התורה דלכמה פוסקים אין השינה מפסקת לצרכה ולכמה פוסקי' אין עמוד השחר גורם עד שכמעט ה"י ראוי לומר שאין לצרך כלל אלא פ"א לעולם כי הכל בחדא ברכה נפקין, אמנם כל זה אי והגית צו כמשמעו מובלי הפסק כלל אך אי כג' בק"ש שחרית וערבית בודאי מיפסקא לילות מימי' ולריך לצרך בכל יום. והא"ש דאמר הקב"ה על עונם את חורתי ואמר מאי היא הרי לכל הפחות קראו ק"ש שחרית וערבית ואמר ר"י אמר רב שלא צרכו בחורה תחלה והוה ס"ל והגית צו יומם ולילה כמשמעו ואפ"ה לא הלכו צו כמשמעו ע"כ אבדה הארץ. וכן הלכה בודאי והגית צו כמשמעו ואוי להם לצריות מעלכונה של תורה בעו"ה אותן שיכולין לקצוע עת ועתים ואינם קובעים והולכים לבתי קאפט וערטיאות ומושצ ללים ושחוק ומשליכים תורת ה' אחרי גיוס. — א"כ י"ל כך דאחז"ל לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין [כ"מ ל:]. והענין הוא כך, דהרי ראינו צעיטו שהמן נפל ברשת הטפות על שהפיל פור צירה שמת צו מרע"ה ונהפוך כי הוא ה"י בעזרתנו כי כדי יום הלידה שיכפר על הנייתה, וא"כ איפה זאת יקשה עלינו הלא אהרן קדוש ה' שקול כמרע"ה והוא מת צר"ח אב וה"י ראוי שיצויר זכותו מבלי החריב בהמ"ק בחדשה ובפרט כי עבודת בהמ"ק שייך לאהרן ביתר ואיך לא הגין עלינו. אמנם התי' על זה הוא כך: זכות הלדיק מנין בשאוחזין מעשית ומרע"ה הוא שורש התורה וישראל הדר קבלוה בימי אחשורש, ע"כ הגין זכותו, ואמנם אהרן הוא בעל השלום העושה לפנים משורת הדין והס לא עבדו עובדא דאהרן ע"כ חרבה ירושלים. והיינו לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה וא"ש — והנה מה שגדולי ישראל מצרכים ברכת התורה אפ"י שכל עסקיהם בחורה ולא מפסקי לילות מימים מי"מ צין כך עול הלכור עליהם ושיחתם עם בני אדם מה שאינו דין תורה רק לפנים משורת הדין, ודין כזה לאו היינו תורה אלא עשיית שלום, וא"כ הוה הפסק ולריך לצרך ברכת התורה. והיינו דקאמר על עונם את חורתי אשר נתתי לפניהם ה"י לפנים משורת הדין שאותו נתן הקב"ה לפניהם של ישראל שינהגו

בב

ומוס אין כך על הסנהדרין שריך שיה"י מוקי' מכל מוס, והנה יוא"כ הוא יפה ומוס איין צ"ה, וכן היה זה הלדיק מהו יוא"כ וז"ל שאנו פוסקי' בהספדו זכותו יגן עלינו.

אמרי' שם במס' מכות פ' הגולין ג' טעיות עתיד שר של אדום לטעות שאין קולט אלא בלר והוא סבור בלרה ואין קולט אלא אדם והוא מלאך הוא ואין קולט אלא שונג והוא מזיד הוא. י"ל כך דהנה יש לפרש ג' ערי מקלט דקרא שהם מרמזים על מקלט ישראל מעוונותיהם, כי על שכחת התורה יאמרו לא ישראל שהגרים על שגלו ממקומם כ"ל. והיינו גול"ן בדישן שגלו בין שני אריות (כדאמרין במס' גיטין [כ"ז:]:) משנן אשיב מנין שני אריות, הוא מקלט למנש"י פ"י לשכחת התורה שהוא מרמזו במנשי לשון כי נשני חלקים את כל עמלי. חאת שנית אנשים רבים אשר מתקיים בהם ורם לצנך ושכחת אשר מגדול פרי לצנם הולכים אחרי שרירות לבם הרע, ערי מקלט שלהם הוא ודי זהב זהב שהרצית להם הוא הגורם, והיינו ראמות בגלעד לגדי אותן בעלי רמות עיר מקלט שלהם הוא גדי' לשון מזל וגד גדי [שבת ס"ו:], ועוד צה שלישי' כלל הכולל את הכל הוא משחז"ל ס"פ כיסוי הדם לא מרצבם מכל העמים חשק ה' בהם כי אתם הנמצע מכל העמים כי כל העמים כשהקב"ה משפיע להם גדולה הם מגדילים עצמם כפרעה ובסנהדרין וי"ג מנש"כ אתם המעט ממעטים עצמיהם, והנה ידוע כי שם ראובן מורה על ראו מה צין בני לכן חמי היינו צין ישראל לגיוס. והיינו בל"ר במדבר לראובני' לראות מה בני צין האומות הוא הצלר והמיעוט שאנו ממעטים עצמנו לכבוד ה' כי בלר לשון מיעוט כמו יצור רוח נגידים [תהלי' ע"ן]. וגבוא אל המכוון בעו"ה כי מבוחר במדרשות כי הס"ס מכונה בשם עניו לילך אלל כל אדם להסיתו ואינו מניחו אפי' כי ינלחנו פ"א חזר וצא אליו יום יום ואין לך עניו גדול מזה, ע"כ סובר הוא להמלט בסברא זו כמו ישראל בלר. ואמנם טועה ג' טעיות אי כי ישראל ממעטים עצמם לכרבות כבוד שמים, והוא ממעט עצמו למעט כבוד שמים. וידוע כי ה' אחרונה בשם היא הנקראת כבוד שמים ושכינתא קדישה, ע"כ יפה אמר שאינו קולט אלא בלר בלא ה"י והוא ברה לבלרה צה"י שהוא למעט ולבלר מכבוד ה"י אחרונה ח"ו. ועוד דזה שייך רק לראות מה בני צין אותם שהם מנביאים עצמם אצל מה צינו לכל מלאכים שאין ציינים גאון זה שאמרו שאינו קולט אלא אדם והוא מלאך הוא, ומו שאינו קולט אלא שונג ר"ל שאף על פי שעובדים עבירה צמוד אצל הכל בנינו ה"ה"ר נמלא בנחיה זו הם שונגים שנתפתו אחרי דבריה, אצל הוא מזיד הוא בלי ספק ע"כ לא יקלטנו מקלט.

במדרש אלו זכיתם הייתם מונים לבנינו של בהמ"ק עכשו של זכיתם אתם מונים להורכנו. [מכילתא יתרו]. וקשה איך אנו מונים עתה לצריחת עולם ולא לחורבן בהמ"ק. ואולי המלכים ה"י מקפידים על זה, מ"מ כ"ל דלא נפקא מידי דברי חז"ל, והוא ע"ד שאני מפרש דכתיב [איכה א'] שחקו על משנתיה ופירש"י כשהיו שוכנים בשבת היו שוחקים עליהם בארנ"ס לא שמרו שבת וצנלות שומרים אותה, והקשה פרשת דרכים מה שחוק הוא זה אם אהבתו שבים עתה מעוונותינו. וי"ל דרש"י פ"י למה התחיל התורה בבראשית ברא ולא התחיל התורה בהחודש הזה לכם שאם יאמרו לסטים אחס וכו' והנה השומר שבת מעיד על חידוש העולם ומי שאינו משמרו כופר

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 111

והנה תוכן שאלתו בדבר אשר כחצו קדישא רחמי
לסמן כחצות שבזכ"ח בנומערין צדי שיוכל כל
איש ואיש למנוח קצרות חצותם או משפחתם, וכוונת
כי גדר גדול שם שלא להעמיד שום מצב רק בלכ"ק,
לא בלי בעמים ח"ו, ומעשה שאלת מנהלי הכ"ק, אם יש
ביתר לעשות אלו כעמדתהענין בנומערין של חול דכ"ו
1—2—3— או לריק לעשות גם זאת רק בלכ"ק בדרכ
א' ב' ג'. וכת"כ האריך למעניתו לאסור לכתוב בנומערין
בלשון חול ושאל חור"ד בזה.

א

הנה זה ודאי מה שכד"ל שצ"ע רחוק לעשות למגדר
מילתא, החיוב לזכריהם, כי מי יודע מה
שכח מגדר מילתא צ"ע יותר מכד"ל שצ"ע מקומם,
ואמרו חז"ל (עירובין דף ו' ע"א) בקעס מלא וגדר
בכ גדר, אמנם מה ששאל חור"ד מנחם על עיקר הדבר,
לא ראיתי לפיע"ד לחוש בזה לאיסורא, כי מ"ש שחמך
יסודותיו על דברי המכרי"ם שיק צח"מ סי' נ"ו וצ"ד
סי' קפ"א, הכה המכרי"ם שיק ז"ל צח"מ סי' נ"ו כתב
טעמו ונימוקו, יען שכד"ק הוא מקום קדוש ואריך
לכבודו כדכ"ד שחמך לאכול שם ולעשות שם כל דבר
של חול, וצ"ד סי' קפ"א כ' בטעם, יען שכחצו הוא
אות ולימוד על עולם הבאי, ואין יכתבו זה בלשון
לאומים, אשר אז כל מלכי זדון יעברו מן הארץ, ובעיקר
שיש בזה משום וצחוקותיהם לא חלבו, ועוד האריך בזה
המכרי"ם שיק ז"ל בדברים קדושים ואמיתים אשר בלי"ם
לריק למחות בזה בכל חוקק ועוה שלא להניח לכתוב
על שום מצב כתב ולשון לאומים אפילו אות אחת,
אמנם בנומערין האלו שאינם מענין לשון כחצו אלא
לסימנא בעלמא לשאינם צקיאם לכבד את מקומם, וכבר
כורגלו כל ישראל בנומערין האלו לעשות כל כחצונות
אף הכהרין מאוד שלא לדבר ולהשתמש בשום כתב
ולשון לאומים, וכלל המכרי"ם שיק צח"מ עיקר יסודו
יען שבזכ"ח יש צד קדושה, וזה ודאי שקדושה ציבכ"ם
חמור יותר, ואיסור דאורייתא לדבר שם דברי חול, ואנו
רוצים בכתב צכ"ם וצמ"ד אף כי שנים שבו חכמים
מאוד מלכתוב ולכבד שם אף אות אחת מכתב ולשון
לאומים, ואעפ"י מזויינים המקומות ציבכ"ע וציבכ"ד
בנומערין האלו, אף שבי' אפשרות לעשות בדרכ א' ב',
וכן בי' כח לדיקים וקדושים שבי' זר צעיניהם כל כתב
ולשון לאומים, ואעפ"י השתמשו צמור שעות וצמור
עניינים בנומערין האלו, אף שבי' צניקל לתקן זאת לעצמם,
אבל לא שמו לב לזה מעולם, וע"כ שאין זה דומה
לכל כתב ולשון לאומים, שאינו אלא כמו ענין הסכמיות

שמיני שכתב דלא קשה על מה שכתב אלי בשקצ
לרצי עקיצה לדיקים אינם מעמאין (שחר טוב משלי
מ' ממח שאלתו) (סוכה דף כ"ב ע"א) נושאי ארנו
של יוסף ב' ופד כח מקומות שמינו לדיקים
מעמאין, ואף שדאי מעלם כדן ראוי להיות לדיקים
לא יעמאין מכל מקום לא יתחב לנו להתחב צדן
זכ. כי כחצו זו אין דעמאין דעת האנושי מקפת
אותה, כי אי ב' חוקר לב וזותן כליות כתיב, וכאדם
יראה לעינים ואין כח במצחין צדינו יח"ש. ובפרט
בדורות האחרונים שחשבו הכחות בארצות ואין אהנו
יודע עד מה האין נעשה מעשה שיש בזה אחר פחיתת
הכבוד להראשונים ז"ל.

אמנם צאמת כבר כתבתי לפע"ד טעמים נכונים
וצרורים שאין צעיות האלו שום פחיתות
הכבוד להקדומים, ולפלא צעיו שלא בעיר כלום מכל מה
שכתבתי, ויבי' מאיזה טעם שיבי' לכלב ולמעשה גם
הוא ז"ל צמור"ד מסיק שאין לחוש בזה לציון הראשונים
וכדאי הוא לסמוך עליו צפרם שכן עשו כמה גדולים
וקדושים.

והשי"ת יחינו במהרה לקבל פני הדיקים צח"מם,
ולראות בישועת כל ישראל ושמחתן.

וכנני ידרכם דושח"כ באכ"ר

ב' יואל שייטלבוים

סימן קא

צ"כ, א' חיי יושע"כ קרוב"כ לפ"ק, סלקמיר י"ז

שלובכ"ם אל כבוד ידידי הרה"צ חו"ב
שחבא אוצר נחמד ותיק מלא עתיק כש"ת
מוה"ר נמע שלמה שריססער נ"י
דומ"ץ דק"ק מונקאטש יע"א.

אוד"ש"ת באכ"ר, כיצני מכתבו זה כבר וגם התחלתי
לכתוב לו אז, אך מחמת אשר בקיפוני סבצוי סבך
מדות רבות ממקרי הזמן נשאר צאמא ולא גמרתו, ושז
נשאר מונה צקופסא כאשר נשאר אללי כרצב עניינים
נחלים מאד שלא יכולתי לפנות אליהם מחמת מירדת הזמן,
כעת כאשר הגיש לידי לוחות שניות ממנו מ"ש צממשך
לדבריו הקדומים, חכרתי ונחשורתי ליקח במכתב
מחמתה הכתבים ולגמור תשובתי בזה.

היגע. גם בלש"ק, וצפרע שלא כו' אלא ג' קופות ואין
שם אלא ג' אחריות, שאין בטעות מלוי במספר מעט
כזה, ואעפ"י לדעת ר"י. וכן שבי' רגילים יותר בלשון
יון לא תשאו צפרע זה כי"ב על קדושת בלשון בשביל תש
טעות, וק"ץ צ"צ של ק"י צענין כזה של ציב"ח שכוללים
לשם ציחידות פשוטי. בעם וכגשים, ובמספר הוא מרוב
של כמה וכמה אלפים, ובמספר מרוב של כרוב אלפים
שכח מוצא צין עמי הארץ וכגשים שאינם מציינים בלש"ק
שא"ל להם לבצין במספר, ובדאי יש מליאות לצא לידי
טעות.

ואם שלדעת הח"ק אין חוששין לטעות, אבל חילוק גדול
ממקום המקדש וחירותם כלשכב שלא נמסר אלא
לראשי כדור וכצ"ד, ואמרו חז"ל צ"ל דף ב' הכי תשח
החם עדות מסורה לצ"ד, צ"ל לכל מסורה, וא"כ אין
ראי' כלל מכת"ק למקרא, ואפשי פלוגתא לא מפשיק,
ועכ"פ במקום שאינו מבוחר שכת"ק חולק אין לנו לעשות
פלוגתא על דברי ר"י שמזכר במחני', ואף שאין
בענינים דומין, כי שם בקופות כלשכב, אם כי משנים
להקדים את המאוחר כי' מכשול כי' חסור לשונות, אבל
בזה אם עושב והולך על קבר אחר להתפלל אינו עושב
בזה איסור, אבל עכ"פ זה אנו רואים משם, שלבגל מן
הטעות נריך להיות סימנים שרגילים בהם, וא"כ בזה
אף שאין איסור, מ"מ יש טענה להרואים לבגל מן
הטעות ומפזרים ממון ברב וטרחות גדולות לצוא
לפעמים אף בדרכים מסוכנים כדי להשתטח על קברי
אבות, ויש להם נער גדול אם עופים ואינם באים אל
המקום שטרחו עזרו. וצ"ח מהרש"ל סי' מ"ז התי
להדליק נר יא"ל. צביה"ש ע"י עכ"פ אף שאינו מן הדין,
וע"פ נער גדול להרגילים ליחבר בזה. והעיקר לפיכך
מ"ש שאנו רואים מתבלכות דור ודור שדורות שלפניו
שלא היו צעניכס בנומערין האלו כשאר כתב ולשון
עכ"פ.

2

וב"ש שפ"י רשימה בנומערין האלו יצאו בעם לרמות
מילתא למילתא ויבקשו גם מלכות בלשון עכ"פ,
לפצ"ד הלא כבר החירו פרושים את הדבר במקומות
שצביהכ"ם וצביהמ"ד [אינו יודע האין נרשם במונקאטש
הצביהכ"ם וצביהמ"ד כי לא הייתי שם מעולם, אך ראיתי
במקומות אחרים צבתי כנסיות וצמ"ד ישינים], ולא שמענו
שיעלה על לב אדם מעולם ללמוד מה לדבר או לכתוב
על כותלי ציב"ח וצביהמ"ד כתב ולשון עכ"פ ר"ל, ואלה
הרשעים המדברים או כותבים על כותלי ציב"ח לשון

לכל העולם להשתמש בסימנים האלו, ואין זה מיוחד
לאחד אומה ולשון שיבי' שולט ע"י שר משרי האומות,
וכרוב ספרים קדושים גם ספרי הש"ס שנדפסו בהסכמת
גדולים וקדושים מסומנים כן, ואף שאין ראוי כ"כ מן
המדפיסים, אבל גם הש"ס צבלי וירושלמי דפוסו זיטאמיר
שבי' המדפיסים מן הקדושים שבישראל אשר רבים הלו
לאורם, מסומנים בדפים בנומערין כאלו, ובסידור
הראשון של היעצ"ן שהדפים הוא ז"ל צעמנו צבית הדפוס
שלו מצויינים שם סימני הכלכות בנומערין כאלו, אף
שהאריך מאד בסידור שלו ושפך מחירות בגולל התלכות
על אזכרה זו שאמרו חז"ל שלא שיע את לשונם, ואעפ"י
לא חש הוא ז"ל צעמנו להדפיס סימני הכלכות באותו
הסידור בנומערין כאלו.

2

ומה שהציא ראי' מהימנה לדבריו ממחני' דשקלים פ"ג
מ"ב שבי' חורמין את כלשכב בשלש קופות וכתוב בהם
א' צ' ג' ור' ישמעאל אומר יונית כתוב בהם והלכה כח"ק
כמו שפסק הרמב"ם ז"ל (כל' שקלים פ"ב ה"ז), ומה שהציא
ראי' דאפי' נגד יונית שיש לו סמך בקרא דפת חלקים לפת
חמונה לב"ק קודמת, הנה לא ידעתי מה נריך ראי' לה
שלה"ק קודמת אף ללשון יונית, הלא זהו בלשון שצברא
צו העולם ונתנה צו הכותב"ק ויש קדושה מוראה בכל
אות ונקודה ולשון יונית אין לו אלא קנה סמך במקרא,
ואין מקום להסתפק בזה, אבל מאותה המשנה שהציא
אדרבה יש ראי' למ"ש, כי נריך לבצין טעמו של ר"י למכ
כתבו יונית בלשכות המקדש, הלא ודאי לה"ק קודמת,
אבל מבוחר הטעם בפני משב צביאורו על הירושלמי לפי
שבי' רגילין צבית שני ציונית, כרי שצבית ראשון שלא
בי' רגילין עדיין ציונית בכל מודים שלא כתבו שם אלא
בלש"ק, ואף צבית שני מחמת שאז כורגלו בזה, וכן
מבוחר צפ"י הריצ"ן הדפס במשניות הגדולות דפוס
ווילנא, שלפי שלאחר שמלך חלכסנדרוס מלך יון על
ירושלים הכירו ישראל בלשון יונית, כתבו באותו בלשון
שלא יעשו בקופה אחד ראשונה, וכן נראה גם מלשון
הרע"ב שבי' שבו רגילין ציונית, ומבוחר שהטעם הוא
בשביל שבי' רגילים יותר ציונית ולא יצואו לידי טעות,
ואף שבי' זה צביהמ"ק, שאין הטעות מלוי כי"ב וכהנים
זרחים הם, וגם בי' כל תרומת כלשכב תחת השגחת
הצ"ד, והרבה גזירות חמורות בי' שלא גזרו צביהמ"ק
מהאי טעמא דכהנים זרחים הם ואין שבות במקדש,
וצפרע צענין בלשון, שאף שבי' רגילים יותר בלשון יונית
מחמת בגלות, אבל מ"מ זה ודאי שהכהנים וכצ"ד שבי'
העדרין תרומתם לריבין ליקח מהם הקרבנות היו רגילין

לאומים, הם עושים כן בלא"ה, אבל ממה שכותבין נומערין כאלו גם על מקומות שצבתי מדרשות שכתפללו שם יראים ושלמים ודיקים וקדושים, מה לא שמענו שילמדו לפרון פירות כאלו, כי הכל יודעין ורגילין בהכפרה בגדול שצין זה לה, ומה נשתנה לבזר יוחר צדיכ"ח מצדיכנ"ם וצדיכ"ד, הלא האיסור של לשון לאומים הוא גדול ונורא צדיכנ"ם וצדיכ"ד עוד יוחר מצדיכ"ח.

ובפרט: מ"ש עוד שילמדו מה לכתוב גם הזמן של שנות הנוגרים איני יודע, הלא הזמן של שנות הנוגרים שאמר המכר"ם שיק ז"ל בשביל שהוא בכלל הזכרת ע"ז, זה איסור גם אם כותבים הזמן והחשבון הוא אף בלא"ה שאין זה שייכות להלשון, אלא בשביל שמכירין אותו, ומה זה ענין לכתובת הנומערין, ואדע"ה אני רואה בזה טענתם של מנהלי החברה קדישא, שיען שיש הרבה מתחדשים ופושעים שרוצים לפרון הגדר להניח מצות בלשון עכו"ם, ועי"ז שיש הרבה שצאים ממרחק ואינם יודעים לכוון מקום קברי אבותיהם ומטערים על הדבר בזה נתחזק כלד שלהם ויש להם יותר מסייעים לדבר עצירה, וקשה יותר לעמוד נגדם, אבל ע"י הנומערין האלו שנסתלק החשש של היכר המצות לכא"ה נסתתמה טענתם ונתמעטו המסייעים, וא"כ אדע"ה וכו' תקנה נגד הפושעים הרוצים לשנות ח"ו להניח מצות בלשון לאומים.

ד

וב"ש עוד שזה ודאי שאין לעשות תקנה לבני כולנו קדימה שאינם יודעים עוד צעור"ר נורת הא"ב, דתקנתא לפושעים לא עצדיק, הנה לפי מה שכתב לפני טענת מנהלי הח"ק כאשר זכרתי לעיל, אין זה תקנתא לפושעים אלא נגד הפושעים לסחור טענתם שלא יתחזקו יותר לפרון גדר, אמנם גם בלא"ה לא ידענא בא"ך חרץ משפט פושעים על כל אלו, כי שכחא עוצא צין פשוטי עם ועמי הארץ אף המקיימים תורה ומצות הרבה שאינם מבינים בלא"ה, אף שיועצים להתפלל וכדומה, אך אינם מבינים פי' המלות, וכן הוא עפ"י רוב דברים שאינם יודעים לכוון המספר המרובה של כמה אלפים בלשון הקודש, אף שמכירין נורת אותיות ויועצים הא"ב, אבל במספר המרובה לריק לידע פירוש המלות, זה יוכל לבחון בחוש דשכיה מצא, וחז"ל עשו תקנתא של חזרת הש"ן להתפלל כל התפלה עבור להוציא את שאינו בקי ואינו יודע כלל להתפלל, ולא אמרו עי"ז ח"ו שהוא תקנתא לפושעים, צפרע בזה שיש הרבה אף מהיועצים להתפלל שיכולים לעשות.

וגם מ"ש שלוקחים אחס המשמש דח"ק שיוכל להראות במקום, גם בזה אני רואה טענתם, שצער כזו שצאים הרבה אנשים ממרחק לפעמים על שעות קטנות, צין מסובל למסילה, ואינם יכולים להמתין הרבה, ויכל להיות כ"פ שאין המשמש צביתו, וכי אפשר להמשמש להיות אסור שם כל היום וכל הלילה, ולהצאים ממקומות אחרים אין להם זמן מיוחד. גם מה שכתבתי שצער מונקאטש א"ה שיגיע לידי כך שיבי' משמש הח"ק שלא יכיר נורת הא"ב, לא ידעתי בא"ך בחליע זה, הלא אף צעורי הקהל שמבואר בשו"ע חו"מ סי' ל"ז סעיף כ"ב שדינם כדיונים ואסור להושיב צדיכ"ם מי שפסול לדון, ואעפ"י נמצאים בהרבה פיירות של היראים צין בעוצים וכמנהלים אף פושעים גמורים רח"ל, וק"י בהמשמש שאינו לריק להיות כמו דיון, ואין לנו שום הלכה בשו"ע באיזה אופן יבי' המשמש, ובא"ך יוכל לקבל אחריות יותר על המשמש מעל בעוצים וכמנהלים, וצפרע שהכל חלוי בהמנהלים שאם המנהלים לא עוצים אמה"כ מושל מקשיב וגו' כל משרתיו וגו', ובצר כתב בד"ח מהד"ח חו"מ סי' י"ד לענין מכירת צדיכ"ר דאף להמג"ה שכתב שנותנין המתנדבים ע"ד אנשי הקהל, ויכולים למכרו, מ"מ אין זה אלא בזמנם אבל עתה צעור"ר רוב מנהיגי העיירות עפ"י ערכאות יעיי"ש, ואם הוא ז"ל כתב כן בדורו שה"י רוב העיירות יראים ושלמים, ק"י צמנינו שאין לסמוך על שום דבר הנמסר למנהיגי העיירות, וכי"ז הוא אם לריבין לדון אם יש לחוש למשמש פושע ישראל, אבל באמת כבר כתבתי, שאף אם אינו פושע ישראל אלא ע"ה הוא עושה ג"כ במספר המרובה של לכ"ק, ומבואר בגמ' ברכות (כ"ב:) צפונתא דב"ש וצ"ה צמתני' אם מכבדין את הבית ואח"כ נועלים לידים דפלוגתייהו אם מותר להשתמש בשמש ע"ה, ולפי ההלכתא דמסיק שם מותר להשתמש בשמש ע"ה, וכיון שהוא ביתר גמור למה לא יחוש לה, ובצר הצבתי שאין לסמוך על ההנהגות הקבילות אף צמח שהוא איסור גמור, ק"י צמח שהוא ביתר גמור, וממילא כיון שיש לחוש שיבי' מליאות לבא בזה לידי טעות ויטערו על הדבר, יש לחוש שלא ליתן בזה יד לפושעים לפרון בגדר בכולו, ועכ"פ אין למחות בידי מנהלי הח"ק אם רוצים לעשות בדרך זה.

ח

ור"פ ענ"ד חולי יש עוד קפידא בדבר שלא לכתוב הסימנים האלו בכתב אשורית, כי כתשו' דברי יוסף מר"י אורגז זל"ה סי' מ"א והוצאו דבריו בקצרה צפ"ת וי"ד סי' רפ"ג סק"ג, הביא ממורו ז"ל דקשמת צנו לא ראה לכתוב בכתב אשורית הקינה שנוהגין לכתוב על

ולילה, מעתה חסור לאדם ללמד בנו אומנות צבין דכתיב
 ורג' והתני ר"י וזכרת צחיים זו אומנות ר' בל
 בשם ר"י מפני המסורות, ופי' בפ"מ טעמא הוא שלא
 ילמד אדם את בנו יונית, שלא יבא מכיר בלשונם ורמזם,
 ועי"כ ירגיל לאחר המלך למסור, ולריך להצין לכאורכ
 שהתחיל בטעמא דזכרת רג' וסיים בטעמא דמפני
 המסורות, וז"ל דזכרת מה שהוא ככרת לאומנות
 להפטרם אינו נאסר מהכח דזכרת זו רג', דכתיב
 לא מיירי אלא מהזמן שאפשר, דכמו שיש שעות דשינה
 ודאכילה ושאר נרכים הכרחיים, כמ"כ באומנות הכלל
 מהקרא דזכרת צחיים, וכיבא דאפשר אפשר כיבא
 דלא אפשר ל"א, אמנם כיון שאסור ללמוד יונית מפני
 המסורות אף בשביל באומנות וצ"כ לריך לבקש אומנות
 אחרת, שזו רוצץ עליו גם האיסור מחמת הקרא דזכרת
 זו יומם ולילה, ולכן נקט דהחילה טעם כמבואר בקרא,
 ולא נקט טעם המסורות שאינו אלא גזירה דרבנן, דלאו
 כו"ע מוסרים הם, ואך יפן דקשי' ל' אח"כ, דאם הוא
 בשביל אומנות מותר, לכן הולך לבאר לו דכאן לא שייך
 הכיתר בשביל אומנות, וממילא מיושב גם מה שהתחיל
 בעטם דזכרת זו רג'.

ע"כ"פ משמע מדברי הירושלמי האלו, שבי' אז אחר
 בגזירה יותר קפידא על ל' יון מצבאר לשונות בעמים,
 כדי שלא יהיו מוסרים, אך צ"כ צבלי מנחות ל"ע וס"ד
 נראה שלא אסרו כלשון אלא חכמת יונית, וכפי' רש"י
 ז"ל דר' ס"ד, רמזות, שבי' ציניהם רמזות מלבד כלשון,
 וגם י"ל דאיתו כפולוגתא שבתרומות כלשכח כי קודם
 בגזירה, כי בגזירה היתה צעצת החורבן, אבל עכ"פ
 חלילה לרמז לשון יון ללכ"ק אף שעדיף משאר לשונות
 העמים ע"י הסמך שמאלו במקרא, וא"כ פלא גדול לבחור
 כלשון יון צביהמ"ק נגד לשון הקודש.

ובקור' סופר על משניות כ' ח"ל דאולי מגדול קדושה
 אחרות אל"ף צ"ח אשר לורתן ותמונתן רומחן על
 דברים העומדים צדונו של עולם כמודע מספכ"ק, לכן
 לא חפצו להשתמש בו לעשות סימנים על הקופות
 והשתמשו בלשון יונית, וכן שמעתי שהגאון יעב"ץ הוליה
 סידור שלו וז"ל צומערין ולא צאחרות קדושות שלא
 רצה להשתמש צאחרות קדושות לסימנים עכ"ל. הנה
 מש"כ טעם זה על בג' יעב"ץ זה ודאי אינו, כי בגאון
 יעב"ץ צ"ן צומערין סימני' בהלכות, והלא כל חלקי
 הש"ס מלוינים הסימנים והסעיפים צאחרות א' צ'
 בכתב השורית, וא"כ מבואר בכל חלקי הש"ס שזה מותר
 ואין לחוש בדבר, כי צ"ן סימני' בהלכות ג"כ תורה
 הוא, והוא בכלל מה שאמרו חז"ל (שבת דף ק"ד ע"א)

המלצה, אלא כתב אותה בכתב רש"י, מטעם שבי'
 הרמז"ם ז"ל בכתובת דכתב השורית כיון שנתנה בו
 התורה"ק מגונה מאוד להשתמש בה רק בכתבי הקודש,
 הגם שכתב שעל אחרים לא אסר זה, וכן נוכחין עכשיו
 שכותבין כל נוסח המלצה בכתב השורית, אבל הוא מיירי
 בהקניה שכותבין על המלצה שהוא ענין גדול בספידה
 והזכרת שכתב והזכרת שמו שז"ל הוא עניני קדושה,
 וכבר הכחתי מהמכרים שיק ז"ל שהוא זכרון לעולם
 התחי', אבל סימנים האלו שאינם אלא בשביל פשוטי
 העם להקל מעליהם החיפוש אולי הוא אסור, הגם שמציא
 בדברי יוסף הכ"ל ראי' מס' קר"ח שמוחר לכתוב סימנים
 צאחרות שלא יוכל הגוי לזייף וכוי כחותם שאין דרכם של
 גוים לכתוב בכתבן של ישראל, אבל כתב בטעם בשביל
 שהוא לצורך שלא יוכל הגוי לזייף, וגם כתב בפירוט
 בטעם שאינו אלא צ' או ג' אותיות, אבל צ"כ שהוא
 הרבה אותיות לאלפים וגם אין צו לורך כי אפשר לעשות
 צומערין, יוכל להיות שלא כי מניחין הראשונים ז"ל
 לעשות כזאת צאחרות מרובעות, ואולי בשביל זה עושין
 הסימנים גם צמקומות ציככ"ם ע"י צומערין ולא
 צאחרות קדושות, הגם שאפשר לכתוב בכתב רש"י, אבל
 בכתב רש"י צודאי שהרבה מפשוטי העם וגם הנשים
 לא למדו זה ויצאו לטעית, וזכרת גם צש"ס ס' רפ"ד
 כתב הרמ"א ז"ל שאין להשתמש בדברים של חול בכתב
 השורית, וא"כ יפן שאנו רואים שבי' גדולים וקדושים
 שבי' חוששין אף להקניה שכותבין על המלצה לדמותו
 לענין זה לדברי חול, א"כ אפשר צסימנים האלו כו"ע
 מודו.

ו

ובאשר הכוונתי עוד בדבר בטעמו של ר"י שדעתו
 לכתוב על חרומת כלשכח צביהמ"ק בלשון יונית שזה
 לכאורה פלא גדול, שמע"כ רוצ המפרשים בטעם בשביל
 שבי' רגילים צבית שני בלשון יונית אינו מוצן, כי הכהנים
 צביהמ"ק שמסקו צתורה"ק צודאי היו רגילין צאחרות
 הא"צ כמו בלשון יון, וגם בטעם שבי' המפרשים בשביל
 שיש בלשון יון סמך צמקרא אינו מוצן כלל, כי בלי"ם
 הרבה קדושה יותר בלכ"ק, ולאחרי לורך להם לעזוב
 שם צביהמ"ק את כלשון שהוא מקודש צתכלית הקדושה
 בשביל הסמך קתה שיש בלשון יון, ואף שמבואר צמגילה
 (ע:) שהתירו מטעם זה לכתוב בלשון יונית, הנה אף שמוחר
 ודאי דעדיף יותר לה"ק, ולמה לא יכתבו צבית במקדש
 בלשון העדיף יותר, וצירושלמי סועה (פ"ט כט"ו) שאלו
 את ר"י מכו שילמד אדם את בנו יונית, אמר להם ילמדו
 צעפה שאינו לא יום ולא לילה דכתיב ורגית זו יומם

וצצית הכסא, ותירץ דאף שמוחר בלשון הקודש במקומות
במשננים, דחוי' היא ולא כותרה אלא מדוחק. אבל
יותר נראה לע"ד לפי מה שכתב הוא ז"ל בעלמו
באותו כפי' אחר שכתב לדבר בשבט לשב"ק כתב ח"ל
ח"כ כלי של קדושה יתירה כזה פשיטא לא ניתן להשתמש
לדברים ריקנים של הדיוטות או לעניני שחוק וחשק
והיתול וטענות לחלל קדושתו חלילה חלין הוא לחכמים
הישרים הכשרים, ואזי להם לאותם שחזרו ספרי עגזים
ויבול פה וצאו זה פריצים ויחללו, אזי להם לנפשם
ולמלם וכו' ואז"ל מאותם נבלים שעושים אותה מפץ
לכבוד וכו' אע"פ דרשינו כה"ג פסקין, גנאי לאיש יהודי
שעמדו אצותיו על הר סיני לספר מרשעים כאלו, שאינם
רק ישראלים נבועים בגוון הכשר וכו' עכ"ל יעו"ש
שבאר"ך עוד בבחלכות נורה, ולא בעתקתי אלא קצת
מלשנו בקיבור.

ואב"א ראוי מהימנא לדבריו ז"ל מדברי הרמב"ם ז"ל
במס' אבות פ"א מ"ז ש"י וז"ל כשיבי' ב' פיוטים
ולשיבם ענין אחד מהעיר כח התאזה ושבת אותה וכו'
והוא פחיתות מחלק הדיבור כממאם מפני שהוא מחר
ומעורר על מדה פחותה, ויהיה אחד מב' הפיוטים עצרי
והא' ערבי או לע"ז, יהיה שמיטת העצרי והדיבור זו
יותר נמאם אלא בתורה למעלה בלשון שא"ל שישתמשו
בו אלא במעלות יעו"ש. והנה בעיד עלינו הרמב"ם ז"ל
שלדברי נבלות וכדומה גרע יותר לדבר בלשכ"ק, וא"כ
אין קושי' צמח שהקדמונים שצטו בלשונות שלא לדבר
בלי עכו"ם, ולא דברו בלשכ"ק, כי צין בהמון עם שכיח
עוצא דברי נבלות ושאר דיבורים אסורים רח"ל, ואם
יהי' רגילים לדבר רק בלשכ"ק יהי' כל הדיבורים האסורים
ג"כ בלשכ"ק, וזה עון פלילי רח"ל כנ"ל, ואף שגדולי
הדור אז הי' נאכרים בלשונם מדיבורים לא עוצים, אבל
אם הי' מדברים עם העם רק בלשכ"ק, גם כל העם
הי' נמשכים אחריהם ברגילות, וגם כי א"א להבחין
צין אנשים להתיר לא' ולאסור לא', ויאמרו כל הסריקון
אסורים וסריקי' בייתום מותרים, ואדם יראה לעינים
וכי' יראה ללצב, וגם הדורות מתקלקלים, וכתב פעמים
בזנים רחוקים מדרכי אבותיהם וא"א לעשות לימוד
כללי לדבר רק בלשכ"ק, כי ישתמשו בו הרבה לדיבורים
אסורים רח"ל, לכן הוכרחו לשבט בלשונות, שלא יערכו
לדבר בלשכ"ק וגם לא יעצרו על האיסור לדבר בלשון
עכו"ם, וי"ל שצטיל טעם זה הי' לאחצי' הארמית
ללשון חול שצטיל הנפש אשר עשו צחק שלא להרגיל את
כולם לדבר בלשכ"ק, [ומה מכל להצין גדול רעת
האנשים האלה החוטאים ומחטיאים ר"ל ומדברים רק
בלשכ"ק, כי לרוב דברי נבלות ומינות ואפיקורסות רח"ל

עשה לך ציונים לתורה, וסוד שברי כל ההלכות שדפסו
בסידור היעצ"ן הם צכתצ רש"י, ואין זה דומה כלל
לכתב אשורית, וכן מצואר צשרית דברי יוסף סי' מ"א
כנ"ל.

אמנם משי"כ טעם זה על סימני הקופות כבר העיר
בזה צמ' צית דוד על המשניות מס' מדות פ"ג, אך
אח"כ דחה טעם זה, דא"כ מ"מ דח"ק, ולכך כתב
דככ"ג לכתוב על קופה של הקדש ודאי שרי, וטעמא
דרי"י הוא משום דיפיותו של יפת ישכון באכלי שם,
וכיון דמא' למיעבד צונית ניחא עפי מלמיעבד בלשכ"ק
עכ"ל. והנה מה שדחה טעם זה שצטיל דאם כן מ"מ
דח"ק לא הצנתי כלל, דברי גם לפי הטעם שמסיק שהוא
שצטיל קרא דיפת אלקים ליפת גם כן אפשר להקשות
כן, דא"כ מ"מ דח"ק, וע"כ דנ"ל דכצנא זו צענמה
פליגי, אם לצחור צככ"ג לשכ"ק או בלשון יון, וא"כ
גם לפי הטעם ש"י בתחילה שאין להשתמש בסימני
הקופות בלשכ"ק, י"ל דכצנא זו צענמה פליגי אם לחוש
צככ"ג בקופות של הקדש, וכפי הנראה דעיקר כוונתו,
ללא מסתבר לי' כלל למימר לאסור צככ"ג בקופות של
הקדש וכמ"ש דככ"ג בקופות של הקדש ודאי שרי, אלא
שאין בלשון מדוקדק משי"כ דא"כ מ"מ דח"ק, כיון דטעמא
דח"ק מסתבר היטב, אלא דטעמא דרי"י אינו מסתבר
לפי"ז, אך מאי דמסיק שהוא שצטיל קרא דיפת א' ליפת
ג"כ קשה להצין לדחות שצטיל זה לשכ"ק כמש"כ לעיל.

ז

ואשר אנכי אחז בזה, הנה הח"ם צתשו' צאצ"ז ח"צ
סי' י"א כתב דגם הקדמונים הי' בקיאים לעצמיהם
בלע"ז, אך בכוונה שצטו בלשונות מפני גזירות י"ח דבר
שצירושלמי פ"ק דשבת ועל לשונם יעו"ש. ומצואר
כוונתו דיומן דלפיי' הירושלמי הי' מגזירות י"ח דבר
שלא לדבר בלי עכו"ם, וכשהלשון הוא משוצש אינו נקרא
בזה מדבר בלי עכו"ם. ואריך להצין לכאורה למי הי'
להם לשבט הלשון שיוכלו לדבר בו, הלא הי' יכולים לדבר
בלשכ"ק ולא יערכו לשבט, כי עם הנכרים צודאי א"א
לדבר בלי המשוצש, אלא ישראל צינם לצין עצמם, עוב
יותר להרגיל עצמם בלשכ"ק שאינו כלל מלשון העכו"ם.

ודגרא בזה דכנה צמ' מגדול עוז צעליית הלשון אות
ל"ח פ"צ נדחק צמח ש"י הכחרי שבי' לאחצי' ה
העברית ללשכ"ק והארמית ללשון חול דמנין לו זה, וצפי'
אמרו חכמינו ז"ל (שבט דף מ' ע"ב) להלכה דברים
של חול מותר לאמרם בלשון: הקודש צצית המרחץ

ע"ז נכתב, אך דברתי עמו בדרך שיחב בעלמא, גם לא גילב לי שביד"ץ שצפיר אמרו אחי חו"ד זכ, כי חילו כייתי יודע מה, לא כייתי משיב כלל כי אין דרכי להחפצ צבגון דא במקומות אחרות שיש שם ביד, כי חלוי לפי ראות עיניכם כ"ל, אבל לא ידעתי מאומה ולא כי' חלל מדובר בעלמא, כעת ששאל אחי כחצתי לו הולפע"ד מה שעלך אז על רוחי וגם כעת אחי שראיתי את דבריו.

והשי"ת ירחם ויבולע המות לנחם ומכב צמחכ לראות בישועת כל ישראל ושמתחן.

וכנני ידיו דושח"ב באכ"ר

ק' יואל מיימלבוים

סימן קב

ב"ה, ה' לס' וישבתם לבטח כ"ח למצרי תשי"ד

שלי' ובפ"ם אל כבוד ש"ב הרב המאוה"ג
חור"ב ור"ח בגש"ק מאלים ותרשישים כש"ת
מור"ה צבי האלבערשטאם שליט"א.

אחרי"ה"ש באכ"ר, מכתבו הגיעני בדבר שאלתו אודות כהתחדשות צצות כחיים, כבר נודע מ"ש החיים זלכ"ה (שו"ת חא"ח סימן כ"ח) החדש אסור מכ"ה צכ"ה, ואנו רואים צחוש שכל מה שעושים פה במתחדשים אינו חלל החדמות לעכר"ם זה איסור גמור, וכך דרכו של ה"ה"ר כיום אומר לו עשכ כך ולמחר אומר לו עשכ כך עד שאומר לו לך עבוד ע"ז ר"ל. והבולך בדרכי אבות מחכירין לו זכות אבות. וכן יעזרכו השי"ת בזכות אבותיו הקדושים שחכר לעלות מעלה מעלה צרצ' כללכ צגור עדי נזכר במכר לראות בישועת כל ישראל ושמתחן.

וכנני ש"צ ידיו דו"ש באכ"ר

ק' יואל מיימלבוים

סימן קג

ב"ה, ג' אח"ק י"ט למצרי תשי"ז לפ"ק

ע"ד השמועה המעניבה מפעירי פתאומית של כר"ח המנוח מר"ה נצי אלימלך ז"ל ונשאלתי אם לפנותו

שמדברים עוד יגדל כען הנורא ר"ל אם הוא בלשכ"ק, כגם כי המה משצשים את לשכ"ק צחכר ויתיר וחניף, וכבר האריכו צוה הח"ם והיעצ"ן, שצלכ"ק יש בכל אות וסידור האותיות וסידור הכיבכ ענינים נוראים כמבואר בדברי חז"ל, והאנשים החטאים האלה משנים האותיות וסידור הכיבכ מהמשמעות, המה מקללים בנעישות... אשר הקדמונים שצצו את לשונות בעכ"ם ולא לשצב ח"ו את לשכ"ק, הם עושין צהיפך שמשצשים את לשכ"ק, אבל שמים רעות עשו כי מלכד השיצוש כיון שעדיין נמלא בלשונם הרצב תיבות וענינים מלכ"ק שמדברין צוה דברי נבלה ומימות אין לשער גדול כען וכה העומאח רח"ל מעלת המסית נחש הקדמוני אשר כ"כ גרם אריכת הגלות בדור השפל והאפל הזה, השי"ת ירחם ויחילו צמחכ מכל נזק ונזק ויחיר עינינו צמחור כחורכ].

ורפ"ז לא נפלאה היא ולא רחוקה היא לומר דעת ר"י, דכיון שיש לשון יון סמך צמקרא ועדיף עכ"פ משאר לשונות בעמים, לכן כל כיכא שאינו דברי חורכ ממש לא ראו להרגיל להשחמש בלכ"ק כ"ח צל' יון, ולא צסימני הקופות שאינו חלל לסימנא בעלמא, לדעתו ז"ל דמי לשאר ענינים שאינם דברי חורכ ממש, אבל לדעת הח"ק יען שכוה צצכמ"ק כהנים זרחים הם, וגם שסימני הקופות הם ר"מ לכלכ, לכן ראוי לדמות זה לשאר עניני החורכ שמשחמשים צו בלשכ"ק ואינו דומה לשאר ענינים של חול שלא השחמשו צו בלכ"ק, ועכ"פ צסימני המצבות שאינו חלל לסימנא בעלמא עבוד פשוטי כעם, נראה דגם הח"ק מודכ, וכת"ח כשיג על הקול סופר צמכ שכתב טעם היעצ"ן לפי דעת ר"י כיון דהח"ק חולק, ואין זה השגה כלל דאין שום ראיח מח"ק דמיירי מקופות של הקדש צצכמ"ק, ומיניו כן כ"פ צש"ם, דהיכא שאין ראי' מצר פלוגתי' אמריק דכ"ע מודו, וא"ל לנו לחלוק על אחי תנא אם אין ראי' מצר פלוגתי', וגם יש לחלק משם צקופות של הקדש שאינו חלל ג' תיבות, שלא כי' חלל ג' קופות, משח"כ כאן שהוא לאלפים כמבואר צשו"ת דברי יוסף כר"ל שיש לחלק צוה, אך מטעם אחר כחצתי לעיל לחמכ על הקול סופר, וצ"ד כחצתי הולע"ד.

וזה אשר ראיתי להשיב לו על מה ששאל חוות דעתי, אבל כבר כחצתי כי למעשה אחכס הצחירה כאשר ייעצ צעניכס, כי למגדר מלחא ככל חלוי לפי ראות עיניכס של ביד"ץ שצפיר מצב העיר, וכאשר תראו לעוב כן: מחויבים מכלי החצרה קדישא לציית לדצריכס, זה כבר ששאל אחי ע"ז כי' שמואל דרומער ר"י צשם כי' אליעזר צרודא ר"י ואז לא עלה על דעתי כלל להשיב

ר"י בן פרחיה, אלא קודם החורבן קנ"א שנה יצא מעולמו. והנוצרים אומרים שמת מ"ב שנה קודם החורבן כדי לתלות החורבן בעון הריגתו. ע"כ. והובא בנחל אשכול שם. וכס' סדר הדורות (ג"א תק"ס) העתיק ד' היוחסין שישו נולד או בימי יהושע בן פרחיה כי היה תלמידו, וסיים, ובשלשלת הקבלה כי שאין זה ישוע הנוצרי שהיה בזמן כ"ש וכ"ה כמו ע' שנה קודם החורבן. וכי כס' נצחון ששנים היו, ואותו שמאמינים בו עמי אידופה היה בימי הלל. עכ"ל. אולם מרבני הראב"ד והאשכול מוכח להדיא שאחד היה ומחלוקת היא בין חכמי ישראל לחכמי אוה"ע. ודלא כמ"ש ג"כ הגאון יעב"ץ בהגהותיו לע"ז (יז). דתרי הוו. וע"ש. איברא דאף התוס' סנהדרין (לז): ד"ה מיום, כתבו, שכאשר היו רואים צורך שעה היו חוזרים ללשכת הגזית (לדון דיני נפשות אף בתוך מ' שנה לפני החורבן). "כי ההוא עוכר וביוצא בו". ונראה שכוונתם לחליית ישו הנוצרי. ולכאור' תמוה שלא העירו מהגמ' דמוכח שהיה בימי יהושע בן פרחיה. וראיתי בהגהות הרש"ש שם שעמד בזה. גם צ"ע מההיא דשבת (קד): בעל סטרא כועל פנדירא. בעל פפוס בן יהודה הוא. אמו מרים מגדלא שער נשיא היא. [ונדפס בקבוצת ההשמטות הנ"ל]. ובתוס' חגיגה (ד סע"ב) מכואר דמרים מגדלא שער נשיא אמו של ישו היתה. ופפוס בן יהודה היה בימי ר"ע בזמן החורבן (כרכות סא:). ומכאן סמך להאומרים ששני ישו היו. וע' להרשב"ץ כמגן אבות (פ"א מט"ז) שהביא דברי חכמי אוה"ע שאו' שישו היה בימי ר"ג הזקן. ובספרו קשת ומגן כי עוד בזה. וכעת אמ"א. ועכ"פ ראיתי לכותבי היסטוריא החילוניים הנמשכים אחר סופרי חכמי אוה"ע שכתבו שישו הנוצרי נולד ד' שנים לפני מנין הנוצרים. וכ"כ באוצר ישראל ח"ה (ערך ישו עמוד רעז). וכי "ימיה ראה כי מספר השנים שנוהגים הנוצרים אינו למספר שנת לידת ישו הנוצרי". וכ"כ עוד שם (ערך כרונולוגיא עמוד רצא). שמנין הנוצרים הוא למלכות הרומיים ולא ללידת ישו. ע"ש.

(ב) ומעתה הבא נבא לנ"ד, כי נראה שאם כותבי התאריך הלועזי אינם חושבים בכוונה מכוונת שמנין זה ללידת אותו האיש, רק לפי שכן נוהגים העולם הבקאים יותר כתאריך האורח, (וכפרט במקומות שגם משרדי הממשלה מונים למספר הנוצרים). אין בזה איסור משום ובחקותיהם לא תלכו. הואיל ובאמת דעת רז"ל היא שאין מספרם מתאים ללידת ישו הנוצרי, וטעות הוא ביד החושבים כן. ואף את"ל שהואיל ונראה שכוונת הנוצרים במספרם זה היא ללידת אותו האיש, וכל מי שכותב התאריך הלועזי בתור דידהו אויל. מ"מ הואיל ואין כוונתו אלא לכתוב התאריך המפורסם יותר אין בזה איסור משום ובחקותיהם לא תלכו. וכמ"ש מרן הכ"י יו"ד (סי' קעח) בשם מהר"י קולון (שרש פח), שאין לאסור משום ובחקותיהם ל"ת אלא בא' מב' חלקים, הראשון הוא הדבר שאין טעמו נגלה כדמשמע לשון חק. וכמו שפרש"י והרמב"ן פ' קרושים שכיון שהוא עושה דבר משונה שאין בו טעם נגלה אלא מפני שהם נוהגים כן אז נראה ודאי כנמשך אחריהם ומודה להם, שאל"כ למה יעשה כדבריהם התמוהים ההם. וכ"כ בסמ"ג וכו'. והשני הוא דבר ששייך בו פריצות וכו'. ונהגו בו העכו"ם וכו'. ע"ש. וא"כ בכתיבת התאריך הלועזי, דאיכא מילתא כטעמא, שהוא עושה כן לרוב

(ו) כלל העולה שהנוהגים לקנות בוכות לילדיהם הקטנים לשם שתוק ושעשוע, יש להם על מה שיסמכו. ובכ"ז טוב להחמיר שלא לקנות בוכות העשויות תבנית אדם שלם בכל חלקי גופו ואיבריו. רק חצי גוף העליון, או כאותם הנראות מצד אחד דהיינו עין אחת וחצי חוטם ויד ורגל. ומכללן של דברים יש ללמוד דה"ה לסחור בהם למכור ולקנות מותר. אבל אין להקל בעשייתן. ואותם בתי חרושת העושים זאת לכתחלה מאן לימא לן דברצון חכמים עבד. והשואל על זה לעשות מעשה לכתחלה מורים לו לאיסור. ואע"פ שהגאון מהר"ט מיקל בזה אף בעשייה. קשה לסמוך על דבריו לעשות מעשה לכתחלה, כיון שהוא איסור תורה. ומ"מ אין למחות בחזקה בידי המקילים. הנלע"ד כתבתי. והשי"ת יעב"א.

סימן ט

נשאלתי אודות הכותבים אגרות ומכתבים לחבריהם. וכותבים התאריך למנין הנוצרים, אם יש למחות בידיהם משום ובחקותיהם לא תלכו. או אין בזה איסור גמור מן הדין.

(א) בטרם תחיל האר"ש אבא העיר והיתה לבאר כי אין הדבר ברור כלל שמנין הנוצרים הוא ללידת ישוע הנוצרי ישו. שהרי לפי מ"ש רז"ל בסוטה (מז). ובסנהדרין (קז:), ישו היה חי בזמנו של יהושע בן פרחיה, אשר דחאו בשתי ידים. ואם כי הושמטו דרז"ל אלו מהש"ס מאימת הצנוורא, נדפסו בשלימות בספר קבוצת ההשמטות (קראקא תרנ"ד). ע"ש. ותלמידי יהושע בן פרחיה הם יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח. ותלמידיהם שמעיה ואבטליון. ותלמידיהם הלל ושמאי (פ"ק דאבות וחגיגה טז.). והלל נהג נשיאותו לפני חורבן הבית ק' שנה (שבת טז.). והחורבן היה בשנת ג"א תתכ"ח. וכמ"ש בע"ז (ט) ובפרש"י והר"ח שם, שכשנת ד' אלפים מלאו קע"ב שנים לאחר החורבן. וכ"ה בתוס' שם. והיא שנת ס"ט למספרם. (וכידוע שיש להחסיר מנין "חיים" ממנין הנוצרים לדעת שנת החורבן). נמצא שהרכה שנים לפני תחלת מספרם כבר מת ישו. וכ"כ הראב"ד בס' הקבלה (עמוד נג) וז"ל, כותבי זכרונות ישראל אומרים שיהושע בן פרחיה הוא רבו של ישו הנוצרי, וא"כ הוא כימי ינאי המלך היה. וכותבי זכרונות אוה"ע אומרים כי בימי הורדוס נולד וכימי ארקילוס בנו נתלה. ומחלוקת גדולה היא, שהפרש גדול יש ביניהם יותר ממאה ועשר שנים. ומזכירי אוה"ע מסיימים דבריהם ואומרים שכשנת ג"ב למנין שטרות נולד [צ"ע. ע' ע"ז ט. וראה באבן ספיר (תדרי תימן פכ"ט)]. ולאחר ל"ג שנה נתלה כו'. והם טוענים כן לומר שלא עמד הבית ומלכות ישראל אחר תלייתו אלא מעט. ומסורת אמת יש בידנו מן הש"ס שלא החליפו שום דבר כי יהושע בן פרחיה ברח למצרים בימי אלכסנדר הוא ינאי, ועמו ישו הנוצרי. וקבלת אמת בידנו, כי בשנת ד' לאלכסנדר נולד וכו' ונחפש והוא בן ל"ו שנה. ע"כ. וכ"כ בס' האשכול (עמוד יח) שאותו האיש ישו נצלב קל"ה שנה קודם החורבן. ע"ש. והר"י אברבנאל בס' מעיני הישועה כ', שאין אמת כמה שאומרים שישו הנוצרי מת מ"ב שנה קודם החורבן. שהרי מצינו בש"ס שישו היה תלמיד

נדרונות וסילואים

דמוכח מדבריהם להקל. (ס"ח) סימן ט 1. ושם (כדי"א ע"א) ג"כ הוכיח שמנינם אינו תואם המציאות והביא שי"א ב' ישו היו. וע"ש. וע"ע בספר יוסף אומץ יוזפא הנד"מ (עמוד רס). וע' בשו"ת צ"ח אליעזר חלק ט (סי' יד) שיישב דבריו מן המשיג ע"ז. (נחיו)

סימן ח 1. וכ"כ בשו"ת משיב דבר חו"ד (רי"ס יא) דביתו שאין ע"ז בכה"ג אין לחוש לחשוד, וכיו"ב נהגו להשהות בכית צורת אדם שלם הנמכרים בחנויות אע"פ שבזמן הש"ס היה אסור וכו'. ע"ש. (נחיו) וע"ע בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' קעא). ובספר פקודת אלעזר (סי' קנא ס"א)

שנוהגים לחשוב השעות לפי השעון האירופי שמתחיל בתחיל הלילה, ואין פוצה פה ומצפץ, אע"פ שאומרים העולם שחור ללית משיחם, ולא חששו בזה למ"ש ושם אלהים אחרים לא תזכירו. אלא ודאי דכל כה"ג לא חיישינן. וה"נ מוכח מהכא דליכא בהכי משום ובחקותיהם לא תלכו.

(ד) וכן בקדש חזיתיה לרבינו הש"ך דעביר עובדא כנפשיה כגנה שכתב לפילוסוף אחד, והיא לו נדפסה בס' קריה נאסנה (עמוד עח), שסיים שם בתאריך הלועזי: ג' פברואר 1660. גם רש"ת מהר"ם פדוואה (ס"ס לו) סיים: כתבתי היום יום ג' חשוון ש"ן. וכן סיים שם (ס"ס עז): היום ב' דצמברש. ע"ש. (אלא מקום לחלק בין מנין החדשים הנוצרים למנין השנים. אע"פ שהגאון מהר"ם שיק חושש לאסור גם במנין החדשים. וכן"ל). וכן ראיתי להגאון מהר"ם איגר באגרתו ששלח להגאב"ד דברעסלוי בלשון אשכנז, וסיים: פזנא 1 יוני 5602 (תר"ב). והיא לו נדפסה באגרות סופרים (עמוד סו). וכן עשה מעשה רב הגאון החת"ס באגרתו ששלח אל הממשלה, שנדפסה באגרות סופרים (עמוד קה), שסיים בתאריך הלועזי: 8 נובמבר 1821. ואילו היה בזה איסור ממש לא היו כל הרבנים הנ"ל עושים מעשה להקל. הן אמת כי החת"ס עצמו בדרשותיו בס' תורת משה (פר' בא) בפסוק החודש הזה לכם, כי וז"ל, אנו מונים לב"ע ולא כאותם חדשים מקרוב באו שכותבים בריש מגילתא מנין לידת משיח הנוצרי, וכותב וחותם עליה שאין לו חלק באלקי ישראל, אוי להם כי גמלו לנפשם רעה. בתורת ה' מאסו, וחכמת מה להם. ע"כ. אולם נראה שכוונת הגאון ז"ל הייתה כלפי המשחיתים המשכילים הסכלים, אשר שינו שמותם ולשונם ומלבושיהם להדמות לעכו"ם. וגם בכתיבתם התאריך הלועזי טינא הייתה כלבם במחשבת זדון. אבל אם יש צורך מסחרי וכדומה לכתיבת התאריך הלועזי, בשביל פרסום הדבר והכרתו גם למי שאינו בן ברית שפיר דמי. ולכן גם באגרת החת"ס שהיתה מיוחדת לשלטונות המכירים אך ורק בתאריך הכללי, הוצרך לכתוב להם לפי מנין הנוצרים. אבל במצבות וכיו"ב ודאי שאין ראוי לכתוב תאריך לועזי. וכ"כ בשו"ת פרי השדה ח"א (סי' ג). ע"ש. ואפי' באגרות הרשות אם אין צורך בדבר אינו נכון לעזוב מנינו לב"ע ולכתוב למספר הנוצרים. וכמ"ש הגט פשוט (סי' קצו סוף סק"ל) ח"ל. ואפי' באגרות חול יראה שיש לזהר שלא יכתבו אלא לב"ע לאפוקי מה שראיתי באגרות הבאות מהלועזים היושבים בארץ לועז, שמונין כמנין הנוצרים בשמות החדשים ובמנין השנים ואין נכון לעשות כן. עכ"ל. אבל איסור ממש לא שמענו. ולכן אין צורך למחות בהנוהגים כן מתוך שיגרא בעלמא. ובפרט בחו"ל, שכל משרדי הממשלה ואילי המסחר והתעשיה מונים למספרם. אך יש להעיר להם שלא יקראו את החודש ינואר "החודש הראשון". או פברואר "השני". וכו'. וכן בכתובה. אלא יש לבחור הרע במיעוטו שיקראום בשמותם המפורשים. וכמ"ש הרמב"ן (פר' בא) ח"ל. וטעם החדש הזה לכם ראש חדשים, שימנהו ישראל חדש הראשון. וכן ממנו ימנו כל החדשים שאחריו שני ושלישי עד

פירסום התאריך למי שהוא בן ברית ולמי שאינו בן ברית. ולא שייכא טענת מהריק"ו הנ"ל דאמאי עושה כמעשיהם החמורים. כודאי שאין כאן איסור משום ובחקותיהם לית. והרמ"א בהגה (שם) הביא להלכה ד' מהריק"ו הנ"ל דדוקא בדבר שנהגו למנהג וחק ואין טעם בדבר, חיישינן לאיסור זה, ראינא למיתש ביה משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ ע"ז מאבותיהם. ע"ש. וע"ע בשו"ת דברי חיים מצאנז (חיו"ד סי' ל). ובשו"ת בית שערים נחיו"ד סי' רלו). ע"ש. ומכאן תשובה מוצאת למ"ש היפה ללב ח"ה חיו"ד (סי' קעח סק"ג), שאין לכתוב זמן שנוהגים הגוים משום ובחקותיהם לית. ואע"פ שאין ראיה לדבר, וזכר לדבר ממ"ש בפסיקתא פ' בלק, ובגוים לא יתחשב שאין ישראל מחשבונו של גוים. ע"כ. לפי האמור נראה דלא שייך בזה ובחקותיהם לית. ומההיא רפסיקתא אפי' זכר לדבר ליכא.

(נ) איברא רחוי הוית להגאון מהר"ם שיק (חיו"ד סי' קעא), שנשאל אודות מי שחקק על מצבה בלעז, וכתב פרט השנה "כמו שאוה"ע מונים להנוצרי". וע"ז יצא במתאה נמרצה שהרי בית הקברות הוא כחצר השותפים, ואין ראוי להעמיד שם דבר שחבירו מקפיד עלי. ואין העיוז להעמיד שם מצבה כזו, בלא רצון הגבאים הח"ק. וכ"ז על עצם הדבר ששנו לשון המצבה בלעז, אבל מה שהוסיפו לכתוב מספר השנים בדרך החדשים ג"כ בלשון לעז, זוהי עבירה כפולה ומכופלת שמספר החדשים שלהם אינם מכוונים למספר בני ישראל. גם מה שסיימו במספר השנים למספר הנוצרי, לדעתי זהו איסור ראויייתא דכתיב ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ואחז"ל דמכאן שאסור לומר לחבירו המתן לי בצר ע"ז פלונית. וה"נ המונה למספרם עובר על איסור זה, כיון שע"י המנין עולה על זכרוננו מחשבת איסור. ע"ש. אולם לפמש"כ לעיל שאין חשכון זה מכון ללידתו של אותו האיש, לפ"ד רז"ל, נראה שאין בזה גם משום ושם אלהים אחרים לא תזכירו. ובלא"ה יש להעיר לפמ"ש הר"א ממין בס' יראים (סי' עה) וז"ל, וג"ל שאינו אסור להזכיר אלא שם הניתן לאליל לשם אלהות, שנתנו לו שם דמשמע אלהות, אבל שם הדיוטות כגון ברע כל קרס נכו, אע"פ שעשו אותן אלהות, מאחר שלא ניתן השם לשם אלהות ואינו נשמע אלהות ואדנות מותר. וה"ט משום דכתיב ושם אלהים אחרים לא תזכירו כשם אלהות הקפיד הכתוב. עכ"ל. (וע' בס' ווי העמודים שם). וכיו"ב כ' המדרכי (ספ"ק דע"ז) בשם ראב"ה, דדוקא כימיהם ששם ע"ז משמע לשון שרירות ואלהות, אבל היכא שהקדשים שלהם נקראים בשמות של בני"א אין קפידא בהזכרתם, והכתוב מוכיח כן ושם אלהים אחרים לא תזכירו. עכ"ל. וע"ע בהגמ"י (ספ"ה מה' ע"ז). וכ"ה בדרכי משה יו"ד (ס"ס קמז). ולפ"ז הדבר ברור שאין כל איסור בספירת התאריך הלועזי, משום ושם אלהים אחרים לא תזכירו, אף אם היה אמת שהוא קשור עם לידתו של אותו האיש. וכן ראיתי ליד"י הגר"ש טנא (שליט"א) בספרו הנכבד ברכת שלמה (ספ"ה מה' ע"ז דק"א ע"א) שהעיר לנכון ע"ד המהר"ם שיק הנ"ל מד' הגמ"י. ע"ש. ודפח"ח. ולכאורה סמוכין לדברינו ממה

גלויות ומצואים

השואל. ע"ש. וע' שרת צל"ח (סי' ס) שכמה אחרונים כתבו איגרות למנין השנים (גמ' וכו') למעשה כודאי שאין ראוי לעשות כן. ובמצרים היו נהגים לכתוב תאריך לועזי על המצבות. ולא אריך למעבד הכי. וע' בשו"ת שו"ע צדק (חיו"ד סי' קנה) שאסר בזה מטעם ובחקותיהם לא תלכו. וכבר נזכר בפנים שאין סכרא זו מוכרחת. וע"ע בשו"ת שער צדק (סי' קצט) ובשו"ת פרי השדה ח"א (סי' ג). ודוראי השדה (סי' יט). (סי' יא)

2. וע' בעה"ש (סי' קמז סק"א) שהעיר שכל הפוסקים חולקים על הידאים בזה. ע"ש. ומ"מ לדינא יש לפקק על המהר"ם שיק מטעמים אחרים שהבאנו בפנים. ונשיר בשו"ת מאור יהושע מהנהיג ר' יהושע פריד (סי' לו) שהשואל הביא דברי מהר"ם שיק בזה, והרב חלק עליו מכמה טעמים, ועוד שא"כ ביטל כל המשא ומתן בדורינו. כי ככל השטרות והשק"ים כותבים למינים, וכמעט מן הנמנע להזהר בזה וכו'. והובא בס' או נדברו חלק י"ב (סי' לח) בדברי הר"ר

אומר

קעה

סימן י

לדידי היקר האברך המופלג חו"ב הרה"ג ר' אליהו שרים (שליט"א). אבן יקרה בישיבת פורת יוסף.

אחדשה"ט באה"ר. אודות שאלתו אם אפשר להקל להלכה ולמעשה בכחם הנמצא על בגדים צבעוניים, אף בחלוק וכחונת הסמוכים לבשר. וכן אם אפשר להקל בזה גם בימי הספירה של ז' נקיים. והנני להשיבו כאשר עם לבבי בס"ד.

(א) **עיקרא** דהאי מילתא בנדה (סא:). ת"ר בגד צבוע מטמא משום כתם, ר' נתן בר יוסף אומר אינו מטמא משום כתם, שלא תיקנו בגדי צבעוניים לאשה אלא להקל על כתמיהן. (פרש"י, שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור). תקנו מאן תקנינהו, אלא שלא הותרו בגדי צבעוניים לאשה אלא להקל על כתמיהן, וכדתנן בפולמוס של אספסיוס גזרו על עטרת חתנים ועל האירוס, בקשו לגזור על בגדי צבעוניין, אמרי הא עדיפא כדי להקל על כתמיהן. ע"כ. וז"ל הרמב"ם (פ"ט מהא"כ ה"ז), כלי צבעוניין אין חוששין לכתם הנמצא בהן. לפיכך תקנו חכמים שתלכש האשה בגדי צבעוניין כדי להצילה מדין הכתמים. ומרן הכ"מ הקשה דאמאי כתב רבינו "תקנו חכמים" והא במסקנא לא קאי הכי. ותירץ ש"ל דס"ל לרבינו דאף דמעיקרא לא ידע מאן תקנינהו, השתא דאמרינן דבפולמוס של אספסיוס נשאו ונתנו בדבר, איכא למימר שאז תקנו כן. ע"כ. והכו"פ בתפא"י (סי' קץ סק"י) כ', די"ל דקשיא ליה לרמב"ם למה התירו בגדי צבעוניין לטהר אשה לבעלה, והא אמרי' בב"ב (ס:): מיום שחרב בהמ"ק דין הוא וכו', ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגזרת עליו גזרות קשות ורעות ומבטלת ממנו תורה ומצות, ואין מנחת אוחנו ליכנס לשבוע הבן וא"ל לישוע הבן, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של א"א כלה מאליו, אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. (פר"ש, שיהו שוגגין, כמה שלוקחים נשים שאינם סבורים שיש איסור בדבר. ואל יהיו מזידין, דמשום שלא יוכלו לעמוד בה יבטלוהו ונמצאו מזידין, הילכך לא גזרינן. עכ"ל). ומשמע דלולא זאת לא היו משגיחים על ביטול פו"ר, וא"כ למה בטלו גזירה הראויה לגזור בשביל קצת חשש מיעוט פו"ר. וכיו"ב כ' המרדכי ביבמות (סה). לדייק מהגמ' ב"ב הג"ל שאין [לכוף] לגרש אשה בזה"ז אפי' שהתה עשר שנים בלי בנים. וע"כ צ"ל שקודם לזה היתה תקנה קדומה שעל האשה ללכוש בגדי צבעוניין, ולכן לא רצו לעקור תקנה זו בפולמוס של אספסיוס וכו'. ע"כ. ונראה דמרן הכ"מ לא שמיעא ליה האי תירוצא כלומר לא ס"ל, ולשיטתיה אזיל שכי' בחשו' ב"י אה"ע (דיני נישואין סי' יד), והדבר ברור שעילה ביקש לקיים המנהג שנהגו שלא לכוף להוציא, והלואי שיוכל להציל עצמו בכך, שהרי הוא כנגד כל הפוסקים שפסקו לכוף על פו"ר, ועוד שהרי חכמי הש"ס היו אחר חורבן הבית וכתבו שכופין על פו"ר, ולא חשו להחיא דב"ב (ס:): דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה. ועוד דאפי' מי שאמר דין הוא שנגזור ע"ע כו',

קלט

תשלום השנה כ"ב חדש וכו'. ע"ש. 3. וכן ראיתי בשו"ח גנוי יוסף (סי' קו) שהעתיק דברי רב אחד בתל תלפיות שהעיר בזה. ושם הביא עוד דברי רב גדול א' בהמאסף (שנה יא סי' ו) שג"כ הביא ד' הרמב"ן הג"ל, וסיים, ואיכנה מזכיר איש ישראל היום והחדש למספר העמים? ובפרט מספר השנים למספר העמים? ואם במסחר נאלצים גם היראים לנהל פנקסיהם כמספר העמים, הנה אין שעה"ד ראייה. והוי כסימנא בעלמא. אבל שלא לצורך מסחר הס כי לא להזכיר. עכ"ל. נקוט מיהא דאף היראים אינם נוהרים בזה לצורך מסחר וכיו"ב. וע' בהשטות הגנוי יוסף שם שהביא לשון החת"ס בתורת משה הג"ל.

(ה) הן עתה נדפס שו"ת הלל אומר להרה"ג ר' הלל פוסק ז"ל, וראיתי אליו (בחיו"ד סי' סה) כי בסופה ובשערה דרכו נגד המקילים בזה. ולדעתו הוא איסור גמור. והביא קצת מד' האחרון ומכללם החת"ס בתורת משה שכי' להזהיר ע"ז. ע"ש. ואין דבריו מוכרחים. ובפרט מה שחשש מדעתו לאסור משום לתא ד"ושם אלקים אחרים לא תזכירו". (וכבר קדמו המהר"ם שיק סי' קעא וכו"ל). כבר הוכחנו לנכון שאין לחוש גם משום זה. (ואגב, מ"ש שם שיש להתחיל בכל מכתב "ב"ה" וכו' וכו' משנים קדמוניות. אם כי גם מנהגינו כן, מ"מ שמעתי בשם החזון איש זצ"ל שהיה מפקפק בזה. וכן ראיתי להגאון הראגצובי בשו"ת צפנת פענח (סי' קצו) שפלפל בדין מחיקת אות אחת מן השם, בירוש' (פ"ב דסוטה ה"ד). וסיים, לכן נצרך להזהר שלא לכתוב תיבת "ב"ה" על ראשי המכתבים. ע"כ. ואכמ"ל 4). וע' בשו"ת יין הטוב (חאו"ח ס"ס ח) שכי', שבהיותו בכבל מזה באיזה חכמים שחקקו בחותמת החברה שלהם מנין השנה ההיא לחשבון הנוצרים. ותיקנו המעוות תיכף. והביא שם ד' המהר"ם שיק והיפ"ל ח"ה הג"ל. ע"ש. ולעומתו ראיתי בס' כל בו הלי' אבילות בח"א (עמוד שפא) שהעלה להקל בזה. והביא שהרמ"א בתשו' (סי' נא) כ', בשנת אלף ותקמו בחדש דצמכר למספרם. וכ"כ בשו"ת חות יאיר (סי' קפד) בתוך דבריו אלף חכ"ח למספרם. וכן מהר"י יוזפא בס' יוסף אומץ כ', אלף ותקפ"ג למספרם. וכן הגרעק"א באיגרות סופרים כ', 5 ספטמבר 1831 למספרם. וכן בשו"ת חת"ס ח"א מאה"ע (סי' מג) כ' כן כמה פעמים. ע"כ. והניף ידו שנית בכל בו ח"ב (עמוד קמז) שמ"ש החת"ס בתורת משה להזהיר ע"ז, מפני שאז חשב שמספר זה יש לו שייכות ללידת משיחם. ובאמת שאין לו שום שייכות לזה. וכמ"ש באוצר ישראל. ולכן גם הוא חזר מזה, וכ' בתשרי למספרם. ובכל ספרי התנ"ך ופוסקים רוא"ח נדפס מנין השנים גם למספרם ואין פוצה פה ומצפצף. ע"ש. וגם אנכי הרואה בכמה מעשה ב"ד שבחו"ל שכותבים התאריך הלועזי המתאים ליום וחדש ושנת התאריך העברי. ולכן העיקר לדינא שאין בזה שום איסור מן הדין. והמקילים בזה יש להם ע"מ שיסמוכו, אולם מהיות טוב אל חקרי רע, וכל שאין צורך גדול, יש לכתוב החדשים והשנים למספר בני ישראל. ובפרט פה בארצנו הקדושה. וכשיש צורך בדבר שוב לכתוב מלבד למספרם גם לבריאת עולם. 5. והנלע"ד בחבתי.

גלויות ומילואים

עבדי ח"ו חיו"ד (סי' כ אות ג). ובס' מכתבי תורה (מגור, סי' ד ר"ה וכו'). וע' בשו"ת שואל ח"ד ונשאל ח"ד (חיו"ד סי' מא) שכי' ג"כ שאין לחוש למ"ש בעוה"ז וכדומה. יעו"ש. וע' בס' תולדות יצחק למהר"י קארו (ס' מצורע כ"ה כי תבאו אל ארץ כנען). שנהגו לכתוב ב"ה בחללת כל בחיבה. ע"ש שנאמר בכל דרכיך דעהו. וע"ע בשו"ת אגרות משה פנינשטיין כ"ה (ח"ב מיו"ד סי' קלח). (גלו) 5. וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר ח"ה (סי' ח). וע"ע בחי"ט (סי' יד). ובשו"ת באר משה ח"ה (סי' יח) כתב לאסור והשיג על דבריו וע"ד הציץ אליעזר שהתיר, ואין דבריו מחוורים כלל. (גלו)

3. וע"ע בהכותב (על עין יעקב מגילה ו). וכ"פ בשו"ת משנה שכיר (סי' קכ) עפ"ד הכותב הג"ל. (גלו) 4. וע' בס' דובר מישורים (דף ט), והובא בס' בני אהרן אגסי בדרשו' (דק"ז סע"א). וע' בס' ברית עולם להחיד"א (דקמ"ח ע"א) בשם הג"ד אליעזר נחום כי מותר למחוק ה' שנכתב במקום ש"ש, ורא"י מס' חסידים (סי' תתקלה) שהתיר בשם י"י. וע' בס' קול יעקב (סי' רעו ס"ק סב-סג). (וע' בתשובתי בשו"ת יביע אומר ח"ד יו"ד סי' כ) בדין מחיקת ש"ש בטייפ וקורדר. וע' בשו"ת מלמד להועיל (חאו"ח סי' קיג אות כ) בשם הג"ד וואלף המבורג שמתור לשרוף אגרת שכי' בה ב"ה, שכתב שלנו אין לו דין כתב. ע"כ. וע"ע בשו"ת ישכיל

מכתב (גומאכמען) על השאלה שקבל מאת
הממשלה בדבר נתינת גט אם אחד מן הצדדים
המיר את דתו.

א

(הארגינאל נכתב באותיות אשכנזיות עיין בדף הסמוך הפאמאנראמיע)
אייער האך אונד וואהלגעבארען:
האכצופערעהרענדע העררן:

איהרע זעהר געהערמע צושריפט פאן 30 אקטאבער ד. י.
ערהיעלט איך ערסט דען 5. ד. מ. נאוועמבער.
אויף דיא, אין בעטרעה דער עהעשיידונג אויף אללער-
העכסטען בעפעהל זר. ק. ק. מאיעסעם, אן מיך געריכטעטע
פראגע, האבע איך דיא עהרע, אנפיעגענד, דאס נאך מיינען רעלי-
גיאנסגרונדזעמצען, אונד נאך מיינער אינגערן איבערצייגונג פער-
פאסטע גומאכמען זאוואהל, אלס אויך דיע פערלאנגטע דייטשע
איבערזעצונג דעם שיידעבריעפעם, צו איבערזענדען; מיט דעם
העפליכסטען ערזוכען, זיע בעליעבען זאלכע אן דער אבערסטען
יוסטיצשמעללע, עהעסמענס גיטיגסט צו בעפערדערן.
גענעהמיגען זיע דיע פערזיכערונג מיינער בעזאנדערן
האכאכטונג

מאזעס שרייבער

אבערראבינער אין פרעסבורג:

פרעסבורג, דען 8טן נאוועמבער 1821.

ב

אן דיע האך אונד וואהלגעבארענען העררן
פערטרעטער דער איזראעליטישען בעוואה-
נער וויענס.

אויף דיע אין פאלגע איינער אונטערם 27. יולי ד. י. ער-
לאסענען אללערהעכסטען ענטשליעסונג זיינער ק. ק. מאיעסעם
אונד אין געמעסעהייט איינעם האהען האפקאנצל-דעקארעטעם
פאם 30. אויגוסט ד. י. מיטעלסט דער העררען פערטרעטער דער
ווינער איזראעליטען, אן דעם אונטערצייכענעטען געריכטעטען
פראגע: אויב אנשמאטט דער, צווישען יודישען עהעלייטען צו
איינער גיטיגען עהעטרענגונג ביזהער נעמדיגען איבונג (געבינג)
דעם שיידעבריעפעם, ניכט איין אנדערער, דורך בעפאלמעכטיגטע
אויסצואיבען

אויסצואיבען, געשטאמטליכער, אונד דאהער דעם צום קריסטענ-
טהומע איבערגעטרעטענען עהעטהייל, אין זיינען נייען רעליגיאנאס-
בעגרייפֿען ניכט בעאירערענדער געברויך, וועלכער אבער דאך
אויך פֿיר דען יודישגעבליעבענען עהעטהייל פֿערבינדענדע פֿאל-
גען האט, סובסטיטואירט ווערדען קאנן?

ערקלערט דערזעלבע אין אללער אונטערטהעניגקייט, דאסס
דער, ביי טרעננונג אונד אויפֿלעזונג יודישער-עהען, ביזהער אימ-
מער איבליך געוועזענע שיידונגסבריעף, לאויט בייליעגענדער
דיטשען איבערזעצונג, זאוואהל אים תלמוד, טראקטאט גיטין אלס
אויך אים ווערקע דעם מיימאנידעס יד החזקה, 2טן באנד הלכות
גירושין (עהעשיידונג) 4טע אבטיילונג 12טען אבשניט, דעסגליי-
כען אויך אין טור אבן העזר אונד אין שלחן ערוך אים 126 אבשניט,
ווערטליך פֿארגעשריבען זיין; אויך דיע דאביי צו בעאכאכטענדע
צערמאניען, געברייכע אונד זאנסטיגע אומשטענדע, ווערדען אין
אללען אביגען ווערקען, זעהר אויספֿיהרליך אונד אומשטענדליך
אויסאיינאנדער געזעצט אונד אנבעפֿאהלען. אין אללען דיעזען
ווערקען וועלכע דיע זעמטליכען מאזאישען רעליגיאנאסגענאססען
בייא אויסאיבונג איהרער רעליגיאן, אלס דיע איינציגע פֿארשריפט
בעפֿאלגען, אונד איהר איממער געמרייליך נאכלעבען, פֿינדעט
זיך קיינע איינציגע שטעלע, וואראויס צו ענטנעהמען ווערען
דאסס בייא דער עהעמערעננונג, צווישען זאלכע עהען, ווא ביידע
טהיילע נאך דיע יודישע רעליגיאן אויסאיבען, אונד צווישען זאל-
כען, וואפֿאן איין טהייל צום קריסטענטהומע איבערגעטרעטען,
איין וועזענטליכער אונטערשיעד צו מאכען זיין.

דאהער איזט דער אונטערצייכענע, נאך פֿארשריפט זיינער
רעליגיאנאסגעזעצע, אונד נאך זיינער אינגערן איבערצייגונג, דער
מיינונג, דאסס איינע צווישען יודען געשלאסענע עהע, ווען
אויך איין טהייל שפעטערדיג צו איינער אנדערן רעליגיאן איבער-
געטרעטען ווערע, ניכט עהענדער אלס אויפֿגעלעזט צו בעטראכ-
טען זיין, ביז דער מאנן איינען, נאך דען מאזאישען רעליגיאנאס-
געזעצען פֿערפֿאססען, אונד נאך דערען פֿארשריפט ערריכטע-
טען שיידונגסבריעף ענטווערדער זעלבסט, אדער דורך איינען,
אבער נאך דיעזען געזעצען בעפֿאלמעכטיגמען, אן דעם ווייבע
איבערגעבען האט; אונד דאסס זיך דאהער דיעזער געברויך, אין
רעליגיעזער הינזיכט, ניכט סובסטיטואירען לאססע.

פֿרעסבורג דען 8. נאוועמבער 821.

האזעס שרייבער

אבעראינער אין פֿרעסבורג

אמיתתו לכן מראש אגיד אשר מאתו נתגלגל ונמשך הדרוש⁴.

בשנת אלף תקמ"ו בדיצימבר⁵ למספרם

ביקש מסי' יאקום מינט"ו⁶ מן השרים להשיב משה דישאנ"ו⁷ באותו הבית שדר בו עתה הרופא הנ"ל באמרו שהוא פנוי, והשרים שלחו לקרוא הממונים הר"ר קוזי סג"ל ז"ל וכמר יקותיאל ז"ל לדרוש אותם אם מרוצים. הם השיבו היותם מרוצים, ולכן הרשו השרים למסי' יאקום⁸ להושיב כמר משה הנ"ל שם עם בני ביתו. והאמת נכר מתוך המעשה, שמה שאסרו השרים להושיב שם שום אדם עם בני ביתו רק הסוחרים לוויטיני⁹, דהיינו עוברי ארח ימים ישבו שם דירת עראי ולא דירת קבע על ימים אחדים בלי בני בית, תנאי זה עשו לטובת יהודים של גיט"ו חדש¹⁰. לכן לא רצו להרשות למשה הנ"ל בלתי רשות ממונים של גיט"ו חדש¹¹.

ואחר שנפטר כמר משה משם בא אליעזר הרופא שהיה יהודי אז ועשה גם הוא סופלי"ג¹² ומסרה לשרים כ"ט אפריל תקמ"ז¹³ למספרם, ובקש רשות לדור שם עם בני ביתו, וגם הפעם ההוא דרשו פי הממונים אם יתנו בו ונתנו.

הספר הזה וכן בכל הספרים מדורות שעברו ולא נצטרך להכפיל הדברים, וכן כל יתר הדברים בתשובה זו, הכל היה ע"פ מנהג הקהלות אז, והממשלה ידעה ולא כהתה בהם. המו"ל³.

ובאותיות רש"י בד"א. 4 בדפוס ראשון נמצא מן "כל מי שלא ידע" עד פה באותיות רש"י והמלה האחרונה היא "הדרוש". אמנם בהוצאות אמשטרדם, סדילקאב ווארשא הגירסא היא "ונמשך גירוש". 5 המלה

"בדיצימבר" נמצאת באותיות רש"י בדפוס ראשון, ובהוצאות אמשטרדם, סדילקאב ווארשא שמו אותה

בסוגריים. השנה למספרנו היא ה' אלפים ש"ו. 6 "מסי' יאקום מינט"ו באותיות רש"י בדפוס ראשון, ובדפוסים הנ"ל בסוגריים. בהוצאה ראשונה השם הוא :

מנוט"י. 7 בענין המלה "דישאנ"ו עיין הערה 5.

8 בענין "למסי' יאקום" עיין הערה 5. 9 המלה "לוונטיני" בסוגריים בד"א. 10 המלים "גיט"ו חוש"

באותיות רש"י ובסוגריים בדפוס ראשון, ובהוצאות מאחרות הן בסוגריים. 11 עיין הערה הקודמת.

12 המלה "סופלי"ג" בסוגריים ובאותיות רש"י בד"א.

13 המלה "אפריל" בסוגריים ובאותיות רש"י בד"א. בכל

שכתב מהרי"ל בתשובותיו סי' מ"א ומוהר"ם פדו"א בתשובותיו סי' פ"ו¹⁶, דהוי אונס דלא שכיח דהוי פסידא דפועל, כדפסקו המרדכי¹⁷ והרא"ש¹⁸ פרק האומנים. אך אמנם אם חזרו בהם קודם שנודע חשש אויר אע"ג דהוי אויר אח"כ פסידא דבעל הבית, דמיד דחזרו בו נתחייבו לפועל מאחר דלא היו יכולין, ואונס שנעשה אח"כ פסידא דבעה"ב¹⁹ הוא. כן נ"ל אלו הדינים לעת עכשיו, ואם ^{לדעת החכמים} להפך לך דבר מעתה או יקשה לך איזו דבר בדברי השיבני ואשיבה כבראשונה ובוזה שלותך יסגא.

נא

יוסף הרופא מתעשר מצבא¹ רב של רבנים אשר כתבו לזכותו ואין כל, כי כתבו שלא כדת של תורה שצותה שמוע בין אחיכם והמה לא שמעו ממני טעמי ולא דרשו אותי לומר מאיזה טעם דנתי. בכן באתי להעלות על ספר כתוב יושר דברי אמת עיקרי הדרוש, להראות שלא על תהו פסקתי עליו נדוי בראשונה ואף חרם אח"כ². אך בסוף נעניתי לדברי האווגדור³ להיות בשב ואל תעשה, כי אני פי מלך אשמור. כל מי שלא ידע תחלת ענין לא יוכל להכיר

או ממחלה שאינה מדבקה, ומכיוון שהתורה אינה מבדילה ביניהם משמע שאין לנו לחוש שמא תדבק המחלה במבקרים, ואין בטענת בעל הבית ולא כלום. ועיין ג"כ בד"מ יו"ד סי' קטז אות ה ובים של שלמה ב"ק פ"ו סי' כו. באוצר הספרות קראקא תרג"ב נמצאת תקנת קראקא בענין שוכר בית שיש לו חולים במשפחתו, ועיין ג"כ מאמרו של פ. ה. ועטשטיין "קדמוניות מפנקסאות ישנים", ובספר סינות הבית להר"ר י. מיכלזאהן עמוד 19 הערה מס' 1. ועיין במבוא חלק ב אות יא. 16 בכל ההוצאות רשום סי' סו. 17 ב"מ פ"ו באמצע סימן תמא. 18 שם סימן ג. 19 בכל ההוצאות נמצא פה בסוגריים ובאותיות רש"י "דפועל", אבל נ"ל שצ"ל דבעה"ב, כפי שתקנתי.

1 בכל ההוצאות חוץ מדפוס ווארשא כתוב "מצוה".

2 בדפוס ווארשא נמצא פה כוכב ולמטה ניתנת הערה זו: "בתשובה הזאת ידובר במעשה שנעשה במדינת איטליא זה קרוב לארבע מאות בשנים, אבל בעתים הללו ובפרט במדינתנו אין מקום לנווי חרם ושמתא שהכל נאסר ע"פ דינא דמלכותא, ונקוט זה הכלל בידך בכל

שאלות ותרבות מנ נא לא

הרופא הנ"ל באמרו שהוא פניו והשרים שלחו לקרוא הממונים הר"ר קוויסג' ל"ל וכמר יקותיאל ז"ל לדרוש אותם אם מרוצים הם השיט היותם מרוצים ולכן הרשו השר' (למס' יאקוס) להשיב כמר משה הנ"ל שם עם בני ביתו והאמת נכר מתוך המעשה שמה שאמרו השרים להושיב שם שום אדם עם בני ביתו רק הסחריים (לוינט'יני) דהיינו עובדי ארץ ימים ישיבו שם דירת עראי ולא דירת קבע על ימים אחדים בל" בני בית הנאי זה עשו לטובת יהודי'של (ניט'ו חדש) לכן לא רצו להרשו' למשה הנ"ל בלתי רשות ממוני' של (ניט'ו חדש) ואחר שנפטר כמר משה משם בא אליעזר הרופא שהיה יהודי אז ועשה גם הוא (סופל'ג) ומסר' לשרים כ"ט (אפריל) תקמ"ו למספרם ובקש רשות לדור שם עם בני ביתו וגם הפעם הוא רדשו פי הממונים אם יתרצו כי ונתרצו (ו' מאי'ס) בשנה ההיא' ואז (ז' מאי'ס) הנ"ל נתנו התמורה חכמים רשותו שאליעזר הנ"ל לידור בעת ההיא עם בני ביתו והזכירו שהממונים נתרצו וכן כתוב בחדריא מכל אלה גידע האמת שד"ו למענו דירת בני בית (גנ"ט וויטי') היה בעבור יהודים של (גנ"ט חדש) ולחוללם א"כ מי שיחשוב לרשע שם עם בני ביתו בלתי רשות קהל (גנ"ט חדש) הוא משיג גבול וגויל חזקתם ואחר שיצא אליעזר הנ"ל נכנס יוסף הרופא הנ"ל ועשה שעבוד' עם (מס' יאק'ס מנ"ט) ולא שאל שום רשות מהממוני' ולא מהקהל ולסתם קררה דבי שותפי לא מהו בו' ושתיקה זו אינה מחילה כי מילתא דציבורא אין שייך ביה מחילה מכת שתיקה (כ"כ נח"דושי אגודה פירק חזקת הנק'ס) ולזה גם אחרים שראו שלא מהו ביוסף הרופא באו גם הם ושכרו בתים שם וישבו שם עם בני ביתם ונפרץ הגדר שלא ברש' ונתגלגל מזה (שי' נטלומ') אחד שהיה לו בתים (גנ"ט חדש) להשכיר התחיל לגרות מדון עם היהודים (גנ"ט וויטי') באמרו שלסכנה זו החלו בתים שלו (גנ"ט חדש) וסכס שרבים (מניט' וויטי') נענשו מהשרים על אשר עברו דרך הגלגל ונתגדשו מקצת' משם' ומה נתגלגל (מס' יאקוס מניטי') היה לאויבי היהודים של (גנ"ט חדש) כי יראה נוקש שבתים שלו נשאר פנוים בלי שכר כי אמר אם ייצאו יהודי' של (גנ"ט חדש) יוכלו לסייע לו בהשתדלות רשות שייכלו להשכיר ובאמת הרבנים מהר"ה הקהל הסכימו שריכוז דירות (גנ"ט וויסן) היה קרוב להפסד לטעמים רבים ולא היה דעתם לסייע לו לכן גם להרע להם בעת שבקשו להרש הקיומים והוא אחד (מני' נטלומ') העיר ואהבו רבי' לכן שלא ברצונם התחילו לפייסו' ובאו עמו לירי פשר לעשות רצונו לשכור ממנו כל הבתים אחר שיהיה לו רשות מן המלכות כי היה כל מבוקשו כי לא היה לו דרך להשיג רשות מן המלכות להשכיר הבתים שיהיו בו בני אדם עם בני ביתם רק אם ישכירום לראשי הקהל של (גנ"ט חדש) וראשי הקהל לא רצו לשכור אותם רק ע"מ שהם ישכירו למי שירצו ולא יהיה חזקה לשום אדם רק להם במקום כאשר בירדתי שלא היה יכול להשכיר עד כי נדרשו הממונים ואם לא יהיה ככה יהיה בשבואל תעשה ולא יסייע בדבר אשר אפשר שיהיה להם לנזקם ושלוש לכן (הוינטלומ') לאשר לא היה לו דרך להשיג מבוקשו כי אם על דרך זה גרש כל יתר היהודים שלא היו (לוינט'יני) ומסרו והמתייחס לא הבעל הבית ולא הממונים וההתחיל לרבי גם עם הרופא הנ"ל והרופא נצח אותו במשפט הראשון ולא הלך (באפיל'ג'יון) עד קץ הדבר כמנהג העיר ורפודיו ושב להתרעם על ראשי הקהל באמרו שיקשה לו להתעצם בריב עם זה ולזה שלחו הראשים של הוועד קמן להרפא להתרות שיבא עמם לפני כל הרבנים שבעד והם האלוף מהר"ל ועלמלין סג"ל ז"ל והאלוף מהר"ר קפמאן מפרוה' י"ץ' והאלוף מהר"ר קפמן גוויירה' י"צ' וכני מהר"ר יחורא יצ' והוא מאן לעשותו רק אמר לדון בדרך זה בורר לו אחד בו' וגם אמר שהרבנים נוגעים בדבר ורצה לדון רק בפני חיצונים ואז התירתי בו בני לבני ואמרתיו לו שלא יעשה כן במילתא דציבורא רק לדון בפני ב"ר היותר מומחה שבעיר ואשר אמר שהרבנים נוגעים בדבר שקר גמור הוא כי לכולם דירות (גנ"ט) חדש ואף אם אולי לעתיד יצטרך אחד מהם לשכור מה להם אם ישכרו מן ראשי הקהל או ממנו' הלא כ"ל המלכות שלו הוא בעבור קצת חדרים שדרבו להשכיר' לאשר ראשי הקהל הכתיבו לכל אשר ישכרו ישכירו והראשים א"כ מה הנאה להם אם צרכם רק אשר לא יצטרכו ישכירו והראשים א"כ מה הנאה להם אם יצאו והראשים או הוא כל הוועד הנחת דבר זה וכליתו יודע בבירור שלא היו נוגעים בדבר ובלעדי זה גלוי יהיה המנהג הקבוע בגליל זה שאדרכה כל מילתא דציבורא דנים דקא על פי אנשי העיר אשר נוגעים בדבר הן בענייני מסים שנותנים למלכות הן בענייני עולמים של כל עיר ועיר שפורעים לצורכי ב"ה לעניים ושאר צרכיהם וידוע שמנהג ממלך הלכה ואין לומר שמנהג זה לא נעשה על פי חזקתו ואיתא בירושלמי על מתניתין דפרק הפועלים מקום שנהגו וכו' צריך להיות על פי חזקתן דהא מהר"ק בשורש נ"ד כתב וז' ואין לך מנהג וחקין גדול מה שנעשה ברבים

על איהו אסמכת' דמאחר שנמצא שטר זה שאינו מעיד לא עבדי עדים שליחותיהו ויכולין לתקן שטר אחר וראייה מהא דכתב הרשב"א בתשובה כל שאמר לעדים עשו לי שטר מעלאת קאמר ואם היו סבורים שיהא עשוי (כקנסה) וראו אח"כ שאינה כתקנה חזרין וכותבין אפי' ק' פעמי' ולא אמרי' (חזקה עדים עשו שליחותן) כי אם גבי גט כו' אפי' לדעת הר"ן פ' התקבל גט וה"מ פ"כ מה' מלוה ולוה דס"ל (דלון חילוק) בין גט לשטרות אחרים מ"מ גבי נדון דידן לכ"ע כותבין לו שטר אחר דהא השטר (שכתבו מתחילה לא ככתב כראוי) וכל זמן שהשטר הראשון פסול חזרין וכותבין אחר אפי' לגבי גיטין כראיתא פ"ב דגיטין (ס"ל פ' דגיטין דף ק"ג ע"ב) דאפי' בפסול דרבנן כותבין אחר וה"ה ככאן דכל זמן דלא עשו העדים (כמו שזכר עליהם) שיהיה השטר מתוקן כראוי ובחזק שאין א' מהם יכול לחזור כותבים אחר ונע' דאפי' אם (לא יכתבו לו שטר) אחר מ' מדין על פיהם מה שמעיר' על פה ואין בזה משום (חזרין ומגידים) דהרי אינם מכחישים דבריהם אלא מוספים על עריות הראשונות כמ"ה הרא"ש פ"ב דכתובות (וגם המעשה עמנו מורה) לדכיהעדי' והוא' פירא כמא' עדים ולכן לית דין צריך בשש עד אסמכתא כזו קיימ' נאם משה איסרלש :

נ אישר שאלח ממני על אודות שכר הרבנות ששכרו אותו לרב שלהם וכאשר הקריבו הזמן חזרו בהן בו' הנה' אהו' תוכן ז"אל' נעלמה ממני לכן אכתוב כל חלקי הדין שיפול בהן ספק ברין זה אמנם בקצת כי אין הפנאי מסכים להאריך עכשו אך מבואר פרק האומנים (דף ע"ז ע"א) ההשכר פועל שגורם יכולי לחזור בו כל זמן שלא הלך הפועל למלאכתו אבל לאחר שהלך אינו יכול לחזור וכת' שם הרא"ש' יהלך לאו דוקא אלא ה"ה אם הלכו ולא שה"כ כ"ע עדיין מוצאין להשכי' צצמן אין לפועלים על בעל הבית רק תרעומ' בעלמ' וכן אם לא הלכו שחזר כל כך עד שאין מוצאין במקום אחר להשתכר צריך ליתן להם כפועל בטל כיון שגורם להם הפסד והא נקטם הלכו ולא הלכו אורחא דמלמלא נקט מסתמ' כל זמן שלא הלכו מוצאים להשתכר ומשהלכו אין מוצאים וכתב שם מהר"א איכא נפקותא כשהלכו אס הוא בעניין שאינו מוצא להשתכ' אף אלו לא הלך לא היה מוצ' אין בעל הבית יכול לחזור אלא א"כ נזרז לו שכרו כפועל בטל ואם לא הלך חזר בו ואפי' תרעמו' אין לו עליו אינמי נזרז ששאר פועלי' נשכרי' כג' והוא שכן בר' כיון שהלכו הוי כאלו התחילו אין יכול לחזור ואין יכול לומר השכירו עצמכם כשאר פועלי' לא צריך ליתן להם כפועל בטל כפי התנאי שפסק עמדם או ישכירו עצמם כשאר יועלים והוא יטלים להם כתנאי שפסק עמדם כו' אלו הדיני' עוליים שם מסקנת הרא"ש' וכבר ידוע שדין מלמד ברין פועל וכן פסקו התוספי' הרא"ש' והר"ף והמרדכי' האומני' וא"כ מעצמך תוכל לדון ברבר זה' ענייני פועל וה"ה למלמד ועוד כת' המרדכי' שם על רבים שהשכירו ולמד ויצא לחזור ואינו יכול לחזו' אפי' קודם שהתחיל במלאכה דכל דבר נעשה ברבים אם ע"ג' טובי העיר לא שייך בחזרה האריך שם בזה' ודי ראין לזה חזרה ומבואר ג"כ שהרב הפוסק (ועתה שוב) מהר"ר מאיר זורא' יש לדון מלמד כדאית' בתשוב' הרמב"ן ובתשוב' מהר"ר מאיר ד"ס' מ' מהר"ה כדא' נראה דחלוק דין רב המורה מדין מלמד ודין דין לו כפועל בטל דמדיא לאוכלוסין דמחזא דאי לא עבדי חלשי ויכל למד כשאנו לומד הבטלה גורמת לו שכחה וכמו שכתבו הפוסקים אמנ' ענייני הוראת איסור והיתר לא שייך למימר דאי לא עבדי חלשי אך שאין וליק רב ג"כ בין אי עבדי בין אי לא עבדי ואינו מנכה לו הרבה אף אי לא ביד והרב"ל ברין זה אך אמנם אם היה אוגס שחזרו בהן מחמת חשש ויר' ל"ע נראה דחלוק לחזור דהא אפי' לא חזרו בהן א"ה פסידא דמלמד גמ' שכת' מהר"ל בתשובותיו סי' מ' אומהרס פד' בתשובותיו סי' פ"א הוי אוגס דלא שכיח דהיי' פסידא דפועל כדפסקו המרדכי' והרא"ש' פ' אומני' אך אמנ' אם חזרו בהם קוד' שנודע חשש אייר אע"ג' דהוי אייר וה"כ פסידא דבעל הבית דמיד דחזרו בו נתחייבו לפועל מאחר דלא היו יולין ואוגס שנעשה אח"כ פסידא (דפועל) הוא כן ג"ל אילו הדיני' עת עכשו ואם יסתפק לך דבר מעתה או יקשה לך איו דבר בדברי השיבוי ואשיבה כדראשונה וכו' שאלח ממני :

א יוסף הרופא מעשר מצוה רב של רבנים אשר כתבו לזכותו ואין כל כי כתבו שלא כדח של תורה שצווחה שמעו ין אחיכם ודמה לא שמעו ממני מעמי ולא דרשו אותי לומר מאיזה עם דנת בכך באיתי להעלות על ספר כתוב וישר דברי אמת עיקרי דרדך הראות שלא על תרו פסקתי עליו נדון בראשונה ואף חרם אחר כך' ד בסוף נענית לדברי (האונגדור) להזי' כשב ואל תעשה כי אני פי לך אשמור כל מי שלא ידע תהלת עניין לא יוכל להכיר אמתותו לכן מהר"ל חבד אשר מאסו כנלגל וגמס' גירוס' **שנת אף תקמ"ו (בדיני' נר) למספרם ביקש (מס' יאקוס' מניט'ו)** מן השרים להשיב משה (ריש' נ"ו) באותו הבית שדר בו עתה